De magiſtratibus A-THENIENSIVM LIBER, AD Gulielmum Poyetum totius Galliæ Cãcellarium, Gulielmo Poſtello Barẽtonio, Mathematum profeſſore regio, authore.

Venalis proſtat Pariſiis apud Michaëlẽ Vaſcoſanum ſub Fonte in via Iacobea,
& Galeotum à Prato in regio palatio.

M. D. XLI.

Cum priuilegio in triennium.

Priuilegium.

Cautum eſt, ne quiſquam Gulielmi Poſtelli Barentonii librum de Magiſtratibus Atheniẽſium triennio proximo imprimere audeat, aut alibi impreſſum vẽdere, ſub pœna confiſcationis librorum ſic impreſſorũ, & arbitraria, præter Michaelem Vaſcoſanũ, & Galeotũ à Prato, quibus chirographum noſtrum in huius rei fidem conceſſimus. Ann. M. D. X L I.

I. I. De Meſmes.

Gulielmus Poſtellus

MATHEMATVM ET PEREgrinarum linguarũ regius interpres Gulielmo Poyeto Galliæ Cancellario S. P. D.

MVLTIS NOMINIBVS SVM adductus, Cancellarie æquiſſime, vt hanc tenuitatis ingenioli fœturam, qua (vt parentibus prole) nil mihi in hac vita charius, nil dulcius eſſe poteſt, tibi dicarem. Primo, vt in amicitia hoc paruo quidem, ſed magno labore cõpoſito & collecto opere, me tibi reſpondere oſtẽderem, qui ſingulari beneuolentia me incogitantem fouere cœperis: vt quum authoris curã ſuſceperis, etiam eius in literis diligentiæ teſtimonium habeas. Alterũ eſt, ne ingrati animi notã, qua nil turpius, nil ab humanitate alienius eſſe debet, deſidia, atque tuorum in me meritorum ſilentio ſubirem. Tertium, vt meum de magiſtratibus opus, meo nomine parum fultum, authoritatéque deſtitutum, eum adiret patronũ, quo nec authoritate maior, nec prudentia rerumq; cognitione ac vſu aſſiduo ſuperior, magiſtratuum verò creandorũ emendandorúmve nul-

lus peritior, in ipſis autem viros optimos idoneóſque deligendo nullus eſſet exactior: cuius auſpiciis & in publicum prodiret, & authoris tenuitatem ſarcire atque compenſare poſſet. E diuerſò verò dicare tibi iampridem illæ occupationes vetuerant, quibus tantum non obrueris. In te enim quum totius Gallicæ reip. molem incumbere atque quieſcere viderem, à te æqui boniq; fontem expeti, dimanare, leges per te cõſeruari, inſtaurari, vigere, mille libellos tibi legẽdos, probãdos, &, vt ſic dicam, cancellandos, cauſas innumeras audiendas, te iudiciis præſcribere, te vnum afflictis ſuccurrere, &, vt ſemel finiam, quæcunque ad æquitatem inter mortales conſeruandam faciũt, te adminiſtrare cernerem: profectò vehementer terrebar, atque apud me res eiuſmodi perpendens dicebã: Quî poterit ſupereſſe tuis legẽdis tempus? oleum & operam perdis. ne inſpicere quidem licebit. delituiſſe præſtiterit. Verùm in hoc animi fluctu vicit timorem benemerendi ardor: ſtatuiq; potius dum ea quæ ab officio meo non abhorrẽt, perſequor, minus opportunè me ingerere, q̃ quieſcendo tibi animum in te meum nõ ſignificare. Animi non parũ ad eam rem fecerat Budæus, quo, quandiu vixit, nunquam in hoc ſummo honorũ quo es ĩſignitus cumulo participando

ticipãdo carere potuiſti: cuius mortis acerbitatem vt es lachrymis copioſiſſimis ac continuo mœrore teſtatus, ita maximum illius nomine fauorem eius liberis, patre quidem dignis, exhibes, locoq; patris es. Auxit & Lazarus Bayſius, vir quidem certè omni bonarum doctrinarum cognitione, atque vtraque literatura apprimè ornatus, cuius eam ob rẽ aſſiduo cõuictu & literatis colloquiis quotidie vteris. Id ſuaſit Chryſoreus noſter, cuius in literis magnas animi dotes præmio digno ornandas cenſuiſti, curaſtiq;. Nolo hîc attingere (quod me potiſſimũ incitare debebat) quot præclara ingenia euexeris, & contrà quot fucata, fauoreq; atque ambitione nixa, veluti reip. incõmoda ab vſu fori & iudiciorũ repuleris. Taceo quàm honorificè de doctis omnibus & probis ſentias, loquare: quòd noctes totas, quum interdiu non liceat, memoriam illam, qua nec Simonides nec Mithridates fuit ſuperior, in omni diſciplinarum genere ita exerceas, vt facilè ipſarum profeſſores vincas, ínque admirationem trahas. Me verò vehementer permouere debebat illa tua ſolicitudo qua in noſtris ſalariis nobis repræſentandis, quũ aulã ea de re ſectarer, vſum te ſciũt omnes. Debebat præterea (niſi te aliò vrgentiores curæ raperent quotidie) ſtudium illud tuũ, crebráque

apud regem commemoratio de trilingui Collegio, communi Regiæ liberalitatis atque in literas animi testimonio, & regiorum professorũ nomine, ædificando, déque prouentu & salario rege digno constituendo. Quum etiam viderẽ, rem literariam, vnicum futuræ virtutis seminarium, abs te veluti à suo fonte pendere, promanareq; ab ea quam de te concepit spe, non tamẽ me confirmabát ista omnia, nisi Gabriel Bouerius Andium põtifex tibi ex sorore nepos, in cuius cliẽtelam etiam me adscriptum voluisti, me penè continuis cõuitiis omnino egisset diuersum: cui sanè vt obsequar, præter amicitiam & illius singularis virtus & integritas facit. Mei itaque magistratus tuum adeunt patrocinium. Meos enim cur etiam non appellem, qui iã totos mille annos ipsis Græcis peculiari opere desyderati, Latinis nunquam visi, à me vnà & instaurationem & nascendi habent principium? Græca quidẽ ex quibus verti, antea adscripseram: verũ omittere partim ideo fuit consilium, ne eandem sententiam bis percurrere lector cogeretur, néve libri moles duplo excresceret: atque quia Latinis scribebam, visum est tantum Latina è Græcis versa seruare. Satis porrò sum habiturus, méque maximum operæpre-

cium

cium fecisse credá, si nostra vel semel abs te le-
cta tui grauissimi acerrimíque iudicii censu-
ram accipient, ínque tutelam tuam recipien-
tur, atque clientuli animum de te bene me-
rendi cupidum tibi significabunt. Vale.

IN LIBRVM DE MAGISTRAtibus Athenienſium Præfatio.

PRæcipua antiquorũ omnium quicũque de rebus humanis præclarè aliquid cõmentari aut tractare voluerunt, ſentẽtia cõſuetudoq; fuit, vt antiquitatem ob oculos ſibi tãquam exemplar proponerent : meritò ſanè rati ea ratione maiorem diuturnitatem ſuis adferre operibus. Conſtat enim nimis crebro experimento, ſine magna illa cum hominum tum rerumpublicarum diſciplina, inſtitutione & exemplo, ita infeliciter verſatos fuiſſe in ſuis tractationibus, qui antiquitatis contẽpſere placita, vt qui in tenebris ea conati ſunt opera exequi, quę lucis potiſſimũ adminiculo abſoluuntur. Vnde egregii rerum humanarum auctores & inſtauratores, vt ſecula ſemper proficere oſtenderent, ea quæ paucis & ſimpliciſſimè dicta, ſcripta, factáve à maioribus erant, voluerunt aut laudando probandoq; extollere, aut addẽdo amplificare, aut quadam adiuncta diligentia magis illuſtrare & abſoluere. Quum enim vna origine olim producti, aut ab illuuionũ cõflagrationũve periculo ſeruati homines eſſent: neceſſe fuit poſt iuſtum in primùm habitatis locis acceptũ incrementum,

crementum, eámque hominum multitudinem illic natam, cui regio illa nataléque solum alédæ impar esset: illam inquam multitudinem in varias traduci colonias: idq; diu post suæ originis tempora. Sic verò dispersos homines sensim ita adoleuisse, vt cógressu mutuo, & astutia (quę ab asty.i. ciuitate dicta est) cultioris vitæ vsum paulatim reciperét, credi par est: quum iam scilicet illorũ vix nomine famáve noti maiores, conuersationis assiduitate vitam induerant docuerantq; humanioré. Cóuersationem enim & crebrũ hominũ cócursum, omne vel ferocissimũ hominũ genus reddere mãsuetius, nemo facilè negauerit, cui recta adsit ratio. Nã quis dubitet quin eadem ratione loquela, artes, ipsáque comparatu difficillima virtus, demum rerũ omnium verisimilitudo (quũ verũ ipsum in occulto mortalibus lateat) summa indagine sensim inter mortales adoleuerit, eo modo quo perpetuò sibi cóstantis naturæ opera solent létius consurgere? Porrò vbi aliquid incrementi in quodam solo acceperit, iam illam transplantari cótingit, atque ita ad exteros, vel commercio tantum familiares, rerum assiduo vsu ab his passim ad alios transeunte, migrare certum est. Quis enim non credat opus fuisse ad leges cód- dendas, & virtutem ob oculos reuera ponendã

longissimo tempore, quum illam ipsam vitii loco haberi apud multos certum sit, vt cōtrà vitiū illius loco substitui, etiam passim vulgare? quum prçcipuè videat insolitorum facinorum authores, artium instrumētorumq; inuentores passim celebrari, & mortalium numero eximi, quòd scilicet in vita vel artis appēdicē reperissent. Inde deorū & falsæ persuasionis orta colluuies. Maximè itaq; patet secula semper proficere (nisi vis prouidētiæ nobis contra humanū iudicium vtilissima, bello, fame, peste, aut insolita ruina antiquitatē totā literis & hominū memoriæ cōmendatā deleat, & superstites principia quædam humilia agere doceat) ínque dies humanæ cognitioni quicquā addi. Quibus rationibus adductus Plato, emendandarū legum summū remediū scriptū reliquit, si videlicet omnibus seculis (quibus vel prçstātissimas mortaliū corrumpi, hominumq; fraude & versutia inuerti certum est) omnium aut saltē præstantissimarū rerumpublicarū leges moresq; in vnū conferrentur, ac vna virtute duce & arbitra per prudentes viros ex singulis sumeretur quod ad mutuā omniū emēdationē faceret, vnūq; corpus morbo vacās cōponeretur: id ea sentētia iudicās, quod probādum susceperā. Res enim eo magis est vegeta, quo altius egit radices. Vt igitur

tur illa imitatione etiã ego aliqua in re prodesse Reip. coner, volui è priscorũ monumẽtis erutã præstantissimam rerumpublicarum imaginem Atheniensium politiam in manus hominum dare: cuius etsi exacta comparatio cum nostra propter diuersam monarchiæ & democratiæ administrationem fieri non poterit, spero tamẽ futurum vt hinc aliquod remediũ ad eius emẽdationem desumere possit. Atq; nõ tantũ leges Atheniensium à Romanis expetitas fuisse me ostensurũ spero, sed & diuisionis populi, & magistratuum exempla inde sumpta clarissimis argumentis me demonstraturum confido. Quia verò exemplis res humanæ, vt sentit Plato, aut conseruantur, aut instaurãtur: non tantum cõparatione rerum nostrarum sum vsus, verũ Romanæ, quandoque Venetæ, non raro Turcicæ, quas ipsis in locis diligentissimè perspectas habui, cõparationes adducere visum est: alioquin Turcicam diligẽter lingua Gallica conscriptã, Francisco Valesio Galliarum regi præstantissimo, & Margaretę illius sorori dicaui duobus libris: in quorũ primo quæ ad religionis persuasionem & ceremonias attinẽt, adq; iurisdictionem: in secundo, de magistratibus & regio censu ad minima vsq; tractaui. Romanam & Venetam non pauci scriptam reliquere. Hæc no-

ſtra ſi minus abſolutè tractata prodierit, nemo æquus alieni laboris æſtimator mirabitur, quũ ire per extentum huiuſmodi funem primus tẽtauerim, rémque deperditam penè ab inferis reuocauerim. Adductus porrò ſum in hãc tractationem, librorum quos de ea inter cæteras reſpublicas ſcripſerat Ariſtoteles, deſyderio, quum nil eius operis prẹter crebras apud varios authores citationes extare iam ante mille annos comperi. Vnde non ex ipſo authore, præter pauca, ſed ex Demoſthene, Aeſchine, Iſocrate, Libanio, Vlpiano Demoſthenis ĩterprete, Polybio, Plutarcho, Harpocratione, & eius notę authoribus viſum eſt Latinis poti' malè latinè tradere, quàm tanta mea diligentia fraudare cui ſum natus remp. vnica minus terſæ dictionis cõpoſitæve orationis opinione. Per me igitur prẹſtã tiſſimam reipub. ſpeciem, operis præſtantiſſimi inſtaurationem, accipient literarum Grẹcarum cãdidati, quibus iſta ſcribimus: ex qua nõ paruam lucẽ acceſſurã eius linguæ difficultati ſpero. Nullum enim antiquitatis monimẽtum poteſt exactè cognoſcere, qui reip. adminiſtrationis partes non cognouerit. Sed de populo dicere aggredior.

DE

DE POPVLI DIVISIONE.

CAPVT I.

AThenieſes, qui & αὐτόχθονες, id eſt indigenæ nūcupari altius referēdæ originis gratia gaudebant, tribus diſtinctos fuiſſe nominibus, ſcriptum nō pauci reliquerunt. Inter illos enim erāt εὐπατρίδαι, γεωμόροι, δημιουργοί. Primo nobilitas, vt Romæ patricii, appellari volebat. Geomori erant ruſtici, ita dicti, quòd illis iampridē pars aliqua agri Attici ad colendum ceſſiſſet. Artifices, qui artes mechanicas & mercimonia ĩ vrbe exercebant, tertio vocabulo vocari ſolebāt. Significabat & demiurgi vox, præter ſellularios, & eos qui vilioribus artibus victū ſibi parabāt, etiā id munus quod Romani Publicanum vocāt. Iis qui erant aut ætate aut honoribus maiores, inter cæteros dicebantur demogerōtes, quaſi Senatores, quibus à popularibus præcipuè ſumma deferebatur authoritas. Primum alioqui nomen αὐτοχθόνων non populi fundi aut ciuitate donati fuit, ſed illorum quorum maiores cōmuni omnium conſenſu tantum Athenis vixiſſe, nec aliunde originem traxiſſe aſſererētur. Ambitionis itaque illius gratia δημοποίητοι vocabantur populi fundi. Qui autē ex tribus vnius

parte tertia (quæ quot eſſent, ſtatim aperiam) ὁμογαλακτοί, id eſt(ſi verbũ licebit fingere) collactanei dicti ſunt. Suprema literarum memoria illa nomina ſeruauere, donec ſibi factionũ nomina, vnde peſtis deterrima & rerũpub. & popularium oritur, ſibi fecere, quo tẽpore adhuc ἐφετῶν magiſtratuum à Dracone primo Athenis legislatore inſtitutorum oligarchia regebantũr. Erant verò hæc nomina, πεδίαιοι, διάκριοι, πάραλοι, ἑκτημόριοι. Illi vt ſolidiores in reipub. opibus fauebant oligarchiæ, paucorũ videlicet potentiæ: diacrii popularẽ flagitabant adminiſtrationem, iniquo animo potentiores in republica primas partes obtinere ferentes. parali pro rerũ fluctu modò huic modò alteri factionis parti ſtudentes, ſibi & aliis viam ad libertatem impeditam reddebãt. Interim omnis iniuriæ fluctus in miſeros hectemorios redundabat. Erãt enim ita appellati tenuiori fortuna homines, quòd potentiorum tyrannidi ſextam ſuarum rerum partem quotãnis pẽdere cogerentur. Fiebat itaque(quod ſemper in ſimili rerum ſtatu euenit) vt ſummum ius ſumma eſſet iniuria(vt in parte corporis malè affecta ſolent aut vitioſi aut nimii humores incumbendo dolorem augere) in miſerorum ciuium & fauoribus deſtitutorum caput procumbens. Vt autem cognoſci poſſit,

& velut

& velut ob oculos poni populus Atheniẽsis: vt præterea cõstet quàm vigili cura, quáq; acri magistratuum ingenio ad illum in officio retinendũ opus fuerit, visum est illius ingeniũ ex Polybii libro sexto depingere. Fuit (ait) populus Atheniensis perpetuò nauibus nauarcho destitutis similis. Quũ enim in ipsis aut propter hostium terrorem, aut hyemis sæuitiam, animi affectus classiariis imperauerit esse animo simul concordi, atq; parêre nauarcho, tunc fit ab ipsis nautis officium diligentissimè: sin quadã securitate semel inceperint duces cõtemnere, ac inuicem mouere seditiones (ob id scilicet quòd sunt diuersa omnes sententia) tunc his adhuc nauigare cupiẽtibus, illis portum petere gubernatorem cogentibus, deformis quædam rerum facies intuentibus apparet ob seditionem & litem inter illos obortam, his scilicet rudentes ac vela cõtrahere, illis è diuerso laxare volẽtibus: sociis verò & nauigationis consortibus ingens imminet periculũ. Vnde non raro vbi magnas pelagi procellas atque hyemes sæuissimas effugêre, in ipso portu impingunt, atque adeò prope ipsam terram naufragium faciunt. Quod sanè iam sæpius reip. Atheniensium contigit. Superatis enim maximis grauissimísque periculis, quum propter populi tũ propter magistratuũ

ducumq; virtutẽ, in facillimis, nulliq; aduersæ fortunæ rebus obnoxiis temere est periclitata. Quáobrem de hac amplius dicere non licet,in qua,turba rerum summam habet,quodam irrationabili impetu illo animi libidine conducto & instructo,isto ardore & vehemẽtia impulso. Hactenus ille. Qui res illorũ aliquãdo perspexerit, appositam admodum cõparationẽ Polybium scripsisse videbit. Verùm ad motus factiosorum reprimendos est redeundum. Illi certè ob tam diuersas partes & sententias non poterant aliter quàm monarchia, aut vno capite, quod tam disparia regeret membra, componi. Omnium ergo consensu,& præcipuè popularium,ob vitæ insignem integritatẽ, quodq; grauationi populari nunquam consensisset,Solon est ad hoc munus delectus: quam prouinciam periculi plenam, ancipitísq; exitus, homo integerrimus suscipere his verbis renuit. Dum tyrannidem in patriam exercere refugio, dũ vim mortalium nemini infero, quum lædere quod mihi aut minuere possit honorem, nil admisi, sic videor mihi facilè omnibus absque tyrannide superior. hæc Plutarchus. Quum verò rideretur à multis quòd illam renuisset dignitatem,quam plerique fauore,precibus,atque amplissimis muneribus ambirent,subiũxit.

οὐκ ἔφυ σόλων βαθύφρων οὐδὲ βουλήεις ἀνήρ.
ἐσθλὰ γὰρ θεοῦ διδόντος, αὐτὸς οὐκ ἐδέξατο.
περιβαλὼν δ᾽ ἄγραν ἀγασθεὶς, οὐκ ἐπέσπασε μέγα δίκτυον.
θυμοῦ δ᾽ ἁμαρτῶν καὶ φρενῶν ἀποσφαλείς.

Non eſt Solon magna prudẽtia aut cõſilio homo. bona enim deus quum dediſſet, is non accepit: intuenſq́;, & prædam miratus, nõ traxit ampla prędа refertum rete, animi & mentis inops. Quanuis tamen monarchiam recuſarit, noluit deſperatæ plenecq; deploratæ reipub. deeſſe: verùm, qua arte valebat plurimùm, conſilio prudentiaq; illam leuauit, primumq; σεισάχθειαν, id eſt oneris quo tenuiores à potẽtioribus premebãtur, excuſſionẽ excogitauit. vox illa ἐκ τοῦ σείειν τὸ ἄχθος, id eſt ab excutiendo onere dicta eſt. Per eam æs alienum à pauperibus ad oppignerata vſque ſeruituti corpora factum, diſſolutum eſt. Sanxit verò ne liceret vlli ob vſuras ius in corpus habere. Multi credũt illam σεισάχθειαν fuiſſe debitorum omnium reciſionem. vnde illi quibúscum legem illã antequã promulgaretur cõmunicaſſet, dicti ſunt χρεωκοπίδαι, id eſt æris alieni reciſores, quod maximum fecerant à quo de lege ſancienda audiuerãt. Habuere verò id nominis, quòd nulli amplius feciſſent, quódq; in legis & creditorum fraudem. Volunt alii, vt tenuiori fortuna homines poſſent ære alieno li-

berari,auxisse per sisachthian pecuniæ percussę preciũ: vt quod antè septuaginta drachmis mutabatur, idem centũ minis postea æstimaretur: & secundum vetustam rationem persoluerent. At neutra ratio videtur per se sine altera tolerabilis. fuisset enim χρεωκοπία,id est alieni æris recisio,creditoribus tam ingrata, q̃ grata & optãda pauperibus:vnde illud non extinguere sed alere incendium fuisset. Incrementum verò minarum adiectarum nõ potuisset satis esse tenuioribus ad persoluendũ. vnde vtrunque vnà instituisse credi par est, vt diuitibus cresceret quod â pauperibus recuperare per legem non poterant. Ipse verò primùm vt legẽ a se incipere cæteris legislatoribus ostenderet, de suo sex talenta auri,quæ quadragintaquinque millia aureorum nostratium proximè reddunt, remisit. Sub ipso autem rerum innouandarũ tempore (solet enim omnis mutatio vel vtilissima ægrè admitti)lex lata non statim placuit(diuites enim secũ iniquê actũ contendebant:pauperes Attici agri more Laconico expectabant)tẽpore tamẽ procedente,& perspecta pace ex sanctione comparata, vsque adeò omnium est iudicio probata, vt sacra instituerẽt sisachthię nomine. Paulatim ergo compositis rebus,cauendum more medici optimi statuit,ne rursus in eandem calamitatem

tem incideret, compositis singulis pro cuiusq; dignitate membris. Primùm itaque populi censum æstimandũ duxit, vt quisq; pro suarum facultatum modo (si adesset vitæ innocentia) dignitatem in Rep. assequi posset, nulla habita plebeii aut patricii ratione: id tamen præcauendo, ne vlli potentiorum qui tunc in magistratu essent, inuito se abdicare liceret. Facilè itaq; hoc temperamento summos imis coniunxit, & ediuersò. nec enim antea licebat plebeio magistratum administrare. Quatuor ergo ex census ratione, populi partes fecit, πεντακοσιομεδίμνους, ἱππεῖς vel τριακοσιομεδίμνους, ζευγίτας, & θῆτας. Modiis quingentis censebantur primæ dignitatis. Modium verò de solo in quo possis modium serere, dici Varro his verbis ait. Iugerum, quod quadratos duos actus habet. Actus quadratus, qui & latus est pedes 120, longus totidem: is modius & mina latinè dicitur. Medimna Cicero vocare solet, quorum in quolibet seri vt mẽsura Parisiorum sex modii solent. Is erat primus census. hi erant post senatorii ordinis viros primo in honore. Patricii autem solebant in ἐφεδῶν ὀλιγαρχίαν eligi antequam Ariopagiticus senatus à Solone institueretur. Munus pentacosiomedimnorum erat, quum vrgebat necessitas, aliquid reipublicæ conferre pro rerum vsu: quos statim seque-

bantur eodem in munere ſecundi, trecentis cenſi modiis, dicti ἱππεῖς, quòd & equos domi per facultates alere poſſent,& tempore belli ἱππάδα perſoluere,id eſt quantum homini & equo in annum alendo ſat eſſet. Bini idem ζευγῖται,quaſi dicas mutuò iūcti, quia per facultates vnus nō poterat,prçſtare ſolebant.vnus itaq; illorū cenſebatur circiter 150 medimnis. Ariſtoteles in Solonis inſtitutis, quæ in Politicorum libris deſcribit,horum non meminit. Opificū,cerdonum,proletariorūq; loco erant θῆται, nec aliud reip.pendebāt quàm numulum,qui ab illis θητικὸν vocabatur. Fuiſſe verò loco proletariorū, vocis arguit ratio.Nam θήσω priſci pro ποιήσω,id eſt faciam,edam,dicebāt: vnde παιδοποιῆται,id eſt prolis procreatores ſunt dicti. θητῶν alioqui ſignificatio,mercenariorum nomen eſt. Nullum ius illis aſſequendi magiſtratus erat, quandiu cenſus tenuitas eos in infimo contineret ordine.Hoc itaq; pacto Solon conſtitutis veluti in certamine ad quos ſinguli contenderēt finibus, morbo laborantem remp.reddidit ſanam. Vt enim natura ſapientiſſima magiſtra, quum videt aliquid à ſe compoſitum ita vehementer omnes intēdere neruos,vt loco fœlicitatis & boni,ad quod omnia tendunt, ſibi infœlicitatem ſuopte ingenio comparet, aut illud idem par-

tium

tium ſimul agentium inæqualitate ſeſe cõficere:ſapiẽtiſſima inquam traducit aut rem aut rei partem vitio intentam ad aliquod inſtitutũ vbi relicta priſca contentione adoleſcat finem conſequendo propoſitum: ſic ſapienti legũ inſtauratori eſt faciendum:qua potiſſimũm induſtria vſus eſt Solon. Vt verò probandarũ legum fieret maior poteſtas,imponens & patriciis & plebeiis,illis,dũ pollicetur tabularũ ſtabilitatẽ, his Attici agri ex æquo, vt dixi, diuiſionẽ, omniũ conſenſu, antequã rogaretur lex,probata,vtriſque impoſuit:quod ſuo maximo bono eſſe cũ omnes cognouiſſent, vſque adeò gratã habuere,vt ſacrorum memoria illã conſecrarent immortalitati.quibus cõpoſitis,vbi omnia ex animi ſentẽtia eueniſſe vidit,protulit hęc carmina·

δήμῳ μὲν γὰρ ἔδωκα τόσον κράτος ὅσσον ἐπαρκεῖ,
  τιμῆς οὔτ' ἀφελὼν οὔτ' ἐπορεξάμενος.
οἱ δ' εἶχον δύναμιν καὶ χρήμασιν. ἦσαν ἀγητοί,
  καὶ τοῖς ἐφρασάμην μηδὲν ἀεικὲς ἔχειν.
ἔστιν δ' ἀμφιβαλὼν κρατερὸν σάκος ἀμφοτέροισι
  νικᾶν δ' οὐκ εἴασ' οὐδετέρους ἀδίκως.

Nũc populo quantũ ſatis eſt,permiſſa poteſtas,
  Detractus nulli eſt, eſtve negatus honos.
Viribus atq; opibus qui nomina clara ferebant,
  Hos vetui & tenues quæ minus æqua pati.
Me obiiciẽs ſcuti in morẽ,quod ſeruet vtroſq;:
  Neutra permiſi vincere parte nephas.

De tribubus,& aliis populi partibus.
Cap. II.

RESTITVTA populo pace, nobis de tribubus dicẽdum altius repetita origine videtur. Solét ferè omnes populi, nationes, vrbesq́;, vt inquit Liuius, ſuas conſecrare origines,à claris ſcilicet hominibus, aut ab illis quos rudis & rerum ignara vetuſtas, mundiq́; adoleſcentia in deorum repoſuit numerum, nomina ſibi impo nentes.ita alii Iouem (cuius vocabulum ex veteris teſtamenti vocabulo יהוה factũ ab ethnicis eſt) Martem alii, Mercuriũ, Pallada, Vulcanum,& huiuſmodi portentoſa deorũ vitio no biliũm monſtra, ad maiorẽ virtutis & antiquitatis opinionem,ſuarum vrbium aut gentis authores,protectores,inſtauratores vẽdicãt. Athe nienſes ergo quum non viderẽtur ſibi ſatis vna ἀθῆνᾳ id eſt Pallade nobiles, variis etiam ſui populi partibus,quas tribus dicũt,nomina ab eponymis dedere. Erant verò ἐπώνυμοι, heroes, primi ſcilicet illi quos ſuprema hominum memoria nouerat,qui virtutis ergò ſtatuas Athenis habe bant,habuerántve in eo Athenarum loco qui non longè à buleuterio quingentorum virorũ erat: vt illis ſtatuis tam virtutis per memoriam præmium illis referri cognoſceretur, quàm incitarẽtur omnes his exemplis ad virtutem. Primùm

mũm itaq; fuere quatuor tribus. Vna à Cecrope prisco (nã si Pausaniæ credimus, fuere duo) dicta Cecropis est: altera αὐτόχθωνς, id est ĩdigena peculiari gẽtis vocabulo. Tertiã Actæus ἀκταίαν dixit. Quartæ à maris vicinia nomẽ fuit παραλιά. quibus vocibus antiquatis, Cranaus quatuor diuersas indidit, Cranain à se, Atthida, Diacrin & Mesogęan. Altera vocabulo gentis, Diacris à summo loco vrbis (sunt enim Athenæ in colle sitæ) Mesogæa à media parte vocata est. Vt autem mater adulterium tegeret, Iouem patrem habuisse creditus est Erichthonius: qui vt patri falsò credito gratiam referre simularet, abrogatis his, à diis vocabula imposuit quatuor. διάδα itaq; primam à Ioue dixit, alterã ἀθηναιάδα à Minerua, sequentẽ ἡφαιστιάδα à Vulcano illic summopere coli solito nominauit. quartæ à Neptuno ποσειδωνίαν nomen fuit. Inde vnaquaq; harũ in tres partes (quas ita tribus à tribus, non à tribuendo vt putant dictas nouimus) diuisa, numerus ad 12 peruenit. Nomen græcum est, etymi argumento. τριττῦς enim vocãt ἀπὸ τῆς τριάδος id est à tribus, vt Latini primùm etiam à ternaria populi partitione in Tatiensem, Lucerẽ, & Rhamnensem facta. Hæ duodecim partes tertię durauere ad tempora vsq; Alcmæonis 660 annis, aut circiter. Iste oraculi Apollinis respõ-

ſo 10 tribus à principibus qui ante illũ regnauerant maiori fama, nominauit. Cecropis à Cecrope, Erechtheis ab Erechthæo dicta, Aegeis, Pandionis, Acamãthis, Leõtis, Oeneis, Hippothoõtis, Antiochis, Aeantis: quibus adiectę ſunt Antigonias & Demetrias, vt 12 numerum cõplerent: quæ ipſæ ſingulæ (vt pridem quatuor) in tres partes diuiſæ reddebãt ſex & triginta tribuũ numerum: quas Romani vna minus ſunt imitati. Vnde patet non tantùm legũ, ſed & diuiſionis populi Attici exemplo vſos fuiſſe. Iſta quàm magni ſint momẽti, in rebus reipub. Atticæ perpendendis poſtea videbitur. A quibus porrò principibus, tribus nomina ſumpſiſſent, illi 12 eponymi dicebantur, quos neſcio an vocet duodecim Atheniẽſium deos Herodotus in Erato, quoniam idem author quum aliquot nomina illorum ibidem adſcripſiſſet, in Euterpe ait 12 deos primùm in Aegypto cultos, indeq; in Italiã portatos, habuiſſe Piſis aram cõmunẽ, quæ δώδεκα θεῶν βῶμος, id eſt XII deorũ ara vocabatur. Reges verò deos vocari, ꝙ aut regnarẽt quadã ęquitate, aut aliquãdo regnauiſſent, mihi præter copioſam ampliſſimamq; tam græcæ q̃ barbaræ hiſtoriæ fidem author eſt primo Politicorũ Ariſtoteles. Vnde & deos & reges potuiſſe vocari conſtat, & illos XXIIII deos

fuiſſe

fuiſſe, X I I Aegypto aductos, totidemq; Atticę reges. Pauſanias in Atticis vbi de Eponymis dicit ſe adferre ſententiam Herodoti de illis, tamẽ lõgè diuerſis nominibus & ſumma ab illo id facit. Pauciores enim [illegible] adfert, iiſq; Attalũ, Ptolemęũ, atq; Hadrianũ cuius tempore ſcribebat, addit. vſq; adeò gloriæ ardor, & populariũ blandimenta valebant, valentq;, vbi in aliquam opinionis partem procubuit ambitio. Sed de Eponymo magiſtratu ſuo loco. Cognito populo, illiúſque partibus explicatis, nunc ad magiſtratuum narrationem eſt veniendum.

Quomodo eligerentur magiſtratus Athenis. Cap. III.

TRIPLEX fuit eligendorum magiſtratuum ratio: ſors, populare ſuffragium, ſtemmatum claritas. Primam rationem gręci κλήρους, alteram χειροτονίαν, id eſt manuũ extenſionẽ (quæ in ſublime à populo dum aliquem probaret, fieri ſolebat) tertiam αἵρεσιν vocãt, id eſt electionem. Sorte ſortitóve deligebantur in eo loco quem græci eam ob rem κληρωτήριον dicunt, quicunq; iudicandi fungerentur officio: quo modo dux & ſinguli ferè magiſtratus Venetorum eligi ſolẽt. Illam verò rationem ampliſſimè ſuo loco tradam. Senatus ille qui Athenis ita eligebatur, ἡ βουλὴ τῶν πεντακοσίων, id eſt conſilium D virorũ

dici ſolebat. Populari ſuffragio duces, tri buni militum, rei bellicæ & maritimæ præfecti ſuo munere fungebãtur. Quibus ſuum munus cõcedebat propter opes & nobilitatem electio, illi erant χορηγοί, id eſt Choragi in ludis ſacris & ſacrificiis: quo in munere liberalitatem ſummam exercebant, impenſas proprio ære & facultatibus ſuppeditantes. Hi erant numero X. quo in honore ſe fuiſſe Demoſthenes in oratione aduerſus Mediam oſtendit. His tribus generibus omnia reipubl. vincula conſtare abunde patet. Ab iniuriis enim domeſticis, vicinorum, exterorumq́;, ius dicendo iudices defendunt, fines cõſeruat & auget miles, religio expiat animos. Nunc quo ſe ordine ſingulæ dignitates offerẽt, eas deſcribam, ab Ariopagitis exordiũ ducẽdo.

De Ariopagitarum Senatu. Cap. IIII.

ET literarum omnium memoria, & ſua æquitate ſeueritateq́; longè celeberrimus eſt habitus ſenatus Ariopagiticus, quem Graii τὴν ἐν ἀρείῳ πάγῳ τῶν ἀρεοπαγιτῶν βουλὴν appellant. Vt maximo honore erat, ita numero ciuium non paruo quanuis incerto conſtabat. Incertus numerus inde procedebat, quòd ex nouem Theſmothetis, de quibus ſuo loco, ſolerent in eum ordinem annuo magiſtratu ſtatim defuncti, reddita totius anteactę vitę apud Logiſtas ratione,

quidam

quidam cooptari. Acceſſuri Logiſtæ,qui à publicis rationibus magiſtratus erant, nomẽ præconi edebant, proclamareq; his verbis iubebãt: Quis vult talem tali & tali functum magiſtratu de anteactæ vitæ accuſare facinorib⁹? Qua proclamatione quiuis,modò probando eſſet,accuſator admittebatur. verùm iſta in Logiſtis melius. Illa ſeuera quidem certè admodum ratio paucos reperiebat vſque adeò omni nota carentes,vt innocentia freti augerent eum ordinem. Qui vel ſordium (quæ res alioqui pleriſq; ſatis familiaris videtur,cum ſi ad victus rationẽ munerum illa receptio pertineat, iudicibus lege ſit permiſſa) vel fauoris, vel admiſſi criminis notã inuſtam ſemel habuiſſe probabatur, is nũquam in tam inuiolabile cõſortium admittebatur. Et ne vllus fraudi locus relinqueretur, ſub dio palam præſenteq; populi totius corona illa ratio coram ſenatu putabatur. Quotannis itaque illa ipſa ex Theſmothetis plures eximens, & numerum relinquebat incertum, & deteriora in hac mortalitate longè melioribus ſuperiora eſſe oſtendebat. Lectus ille ordo ac inſtitutus à Solone antiquata ἐφετῶν ſeueritate legitur. Erant enim ante Solonis inſtituta 51 Ephetæ, id eſt præfecti,qui de capitalibus cauſis ac furtis ſententiam (quod ante illos regis fuerat officium)

ferebant. Istorum ergo nomine Solon præsentẽ senatum cõstituit, summæ in Rep. authoritatis: qui nõ solum de capitalibus causis ius dicebat, verùm de quibuslibet grauioribus, non secus q̃ olim iudicum decuriæ sortitò & subsortitò à prætore apud Romanos delectę: & hodie ĩ Gallia primùm de criminalibus suppræsores, secũdò de vi illata: ac supremus in summis curiis senatus tam primùm quàm ex prouocatione cognoscit. Quum verò causæ postulabat grauitas, Ariopagitis addebantur ex cæteris magistratibus non pauci veluti subadiuuæ, quemadmodum in delegatis à supremo senatu causis hodie fieri est in vsu. Si magistratus noui eligerentur aut instituerẽtur, si reip. gratia aliquid quod ad omnes æquè pertineret, in deliberationem proponeretur, si lis sæpius ob ambiguitatem dilata se offerret, cogebatur illa iudicum multitudo, ex qua quæri nõ liceret: vocabulo verò Attico cœtus ille ἡ σύγκλητος βουλὴ, aut ἡ παντεκκλησία, id est congregatio vniuersorum dicebatur. Porrò Ariopagitarũ magistratũ dicere græci consueuerant διηνεκῆ & ἀδιάδοχον, id est perennem, & vicissitudinis expertem, ad cæterarum scilicet dignitatum discrimen, quòd illæ certis temporis periodis exui & deponi solerent, is nunquã.

Quanuis autem sine vllo discrimine omnia nefaria

faria publicè vindicarent, tamen peculiaris erat illorum cognitio de veneficiis, incendio, cæde, & vulneribus consultò atque extra primũ animi motum illatis, deq; insidiarum aut proditionis in patriam molitione (quæ res in populari statu, par est læsæ maiestati in monarchia) & plurimis aliis. Mos verò iudicandi illorũ, quãtum literarum monumentis est proditum, talis fuit. Statuto reo, aut accusato pro reo, post primam quæstionem testibus & coniecturis atque probationibus adornatam (nam alioqui accusare non licebat, nisi talionis pœna) statim sententia ferebatur, nec in multũ tempus differri solebat: vt ferè solet Venetiis fieri apud decemuiros: vbi tamen prius ab aduocatoribus & quadraginta viris criminalibus accusationes sunt prolatæ. Nolo multorum iudicum criminaliũ negligentiã hic sæpius expertam attingere, quũ ipsa se satis aperiat. Non licebat Ariopagitis ad misericordiam flecti. In hoc enim cum seueritate ἐφετῶν conueniebant, quòd pari pœna par delictum multabatur. Id verò sacrosanctum veluti ac summũ in ipsis laudat Aristoteles prĩcipio rhetorices, dũ ait, ἅπαντες γ', οἱ μὲν οἴονται δεῖν οὕτω τοὺς νόμους ἀγορεύειν, οἱ δὲ καὶ χρῶνται καὶ κωλύουσιν ἔξω τοῦ πράγματος λέγειν, καθάπερ καὶ ἐν ἀρείῳ πάγῳ ὀρθῶς τοῦτο νομίζοντες. quorum verborum sentẽtiam paucis admodũ

& elegãtissimè Quintilianus 6.institu.orat.appendit. Athenis, inquit (quo nomine Ariopagũ intelligebat) affectus mouere, etiam per pręconẽ prohibebatur orator. Hoc etiam illis fuit cum decemuiris Venetis cõmune: nunc etiam incipit & in nostris summis curiis esse familiare. Nouerunt enim senatores clarissimi longo rerũ vsu edocti, nil esse quod rhetorũ & causidicorũ eloquentia versutiáve non possit euerti, inq; diuersum trahi, ita vt ex summa æquitate summã iniuriam, & ediuerso, procreare videantur, si semel auditorum aut iudicũ animos in suam sententiam traduxerint. qua peste etsi hodie careãt curiæ nostræ, tamen longè crudelius monstrũ domi alebant causidici quidã, opiniones doctorum opinionibus addendo, diuersasq; iuris scripti in æqui boniq; euersionẽ allegando, &, si nihil aliud, curiam ipsam occupando ne aduersarii causam intelligat: donec tu Poyete Cancellarie æquissime, illis nebulonibus præscribendũ regia sanctione curasti: ne quid adferrẽt allegationis in simplici rerum narratione, pariter in quæstionibus & probationibus, vetuisti. Verũ ad institutum redeo. Tanta erat Ariopagitis in iudicando fides & integritas, vt si quis etiã scelestus admodum creditus, post causam apud illos dictam euaderet impune, nulla eum vis, nul

la

la authoritas posset de ea causa appellare. Nulla illic erroris propositio, nulla secunda senatus occupatio locum habebat. Forma iudicii talis fuit. Cōiecto in vincula reo (finge de cæde agi) per præcones & apparitores vocabantur interfecti hominis necessarii, domestici, parētes, amici: quorum arbitrio (quod hodie iudicii æquitate fit) de pœna statuebatur, ferebaturq; sententia secundum accepti rationem: qui mos hodie quia est Turcis in vsu, à me referri amplius potest. Cadhi, quod nomen apud Arabes iudicem significat, comprehenso reo homicida, curat statim sisti parētes perēpti: & si illi desint, necessarios, aut illos ad quos ex illius vita vtilitas peruenire poterat. Alioqui si desint illi, noīe principis & legū, more procuratoris aut aduocati regii, iuris scripti & talionis pœna punit. Rogat præsentes vtrum malint hominem talione an multa puniri, ferturq; pro illorum voto, si tamē modum non excedat, sentētia. Aestimant hominem solidum sexaginta asprorū millibus: quæ summa ad nostram pecuniā æstimata mille & ducentos aureos numos reddit. Nam asprū genus argēteæ monetæ est nostro Caroleo numo penè par. Id æris compensat mortis damnum. Dimidium, hominis dimidii loco adiudicatur, Dimidius homo est, cui pes, manus, oculus, aut

præcipuæ partis corporis vſus deeſt. Paris proportionis ratio in corporibus aut inutilioribus partibus obſeruatur. Verùm iſta cōpēſatio ideo rarius fit, quòd non ſtatim, flagrantiq́; vt aiunt delicto poſſunt vnà ſiſti reus & affines. Pupillis, mutis, linguaq́; impedita hominibus ſuccurrit prætor in rebus pro conditione æſtimandis. morte itaq; aut mulcta reum illorũ nomine mulctat. Ariopagitarum vt erat maxima in iudicando diligentia & ſedulitas, ita rarius id muneris infrequentiuſq́; ſubibant. Singulis enim menſibus tribus tantum diebus iudicabant, quinto, quarto, tertio Cal. cuiuſlibet: qui díes ita græcè dicti ſunt, τετάρτη φθίνοντος, τρίτη φθίνοντος, δευτέρα φθίνοντος, id eſt quarta, tertia, ſecunda decreſcentis & iam finientis menſis. nam græcos Calendis carere vel parœmia docet. Præterea nō coibant, niſi ob rerum neceſſitatem fieret ἡ σύγκλητος βουλὴ, id eſt indictiuum conſilium: cuius conditio quod ad magnum numerũ attinet, non eſt abſimilis magnis Venetorum comitiis, ſingulis octonis diebus ſemel ad magiſtratus deligendos tantum cogi ſolitis. De hoc ſenatu, multiſq́; aliis cum Romanis & Gallis tum Atticis ſcripſit vtriuſq; linguæ inſtauratæ lumen G. Budæus in annot. primis in Pandect. l. vltima de ſenat. cuius ſententiã etſi ex ipſis vnde illam de-

ſumpſit authoribus poſſem adſcribere, ne quid prætermiſiſſe videar,paucis adferam. Ait itaque ex Luciani verbis, iudicia noctu & ſilentio in Ariopago tractari ſolita:primùm,ne dicentis rationem vllam apud ſe haberẽt, qui rem nudam ſineq; procemio & perſonarum ratione audire vellent:alterũ,ne interruptionibus inter diſputandum fieri ſolitis, ſe interpellarent, aque ſententia dimouerent. Inde nata eſt parœmia, ἀρἰοπαγίτȣ σιγαλώτερος, Ariopagita ſubticentior,dici ſolita de prudẽtibus & taciturnis viris. Nec verò vna tantũ fuit taciturnitatis ratio.nam & reum præterea attentius reſpondentem audiebant,& iudiciorum ſecreta nunquam euulgare ſolebãt: tabellareſq; edebant ſentẽtias, ne ex maioris au thoritatis ætatis aut eruditionis viri,qui prior ſententiam dixiſſet,pręiudicio ab opinione ſua diſcederent, aut(quod multi ſolent hodie)ad idem, reſponderent. Cum illis in tabellari ſententia cõuenit ferè omnibus Venetis magiſtratibus,ea de cauſa quam ſuprà attuli:cum X.uiris autem capitalibus,ne prodeant in vulgũ aut ſententiæ, aut ſecreta iudiciorum: vtriſq; optimo iure ſané.Illorum authoritas enim nunquá poteſt imminui,dum areſta illorum nunquam reſcindi aut calumniari contemníve ab cæteris magiſtratibus,aut etiam à plebeiis poſſunt. qua

re quæ in rep. pestis oriri deterior possit, nó video. omnia enim pessum eunt, quum semel aut imminui aut negligi legum & magistratuū vis cœperit, sensimq́; iugum infringi cœptū excutitur. Itaque meo iudicio non deberent illi magistratus à quibus non est prouocatio; tam temere euulgare sententias, ne arbitrio vitiligatorum illic antinomiæ pleræq; reperiantur. Post Græcorum sentētias videndum quid Latini de Ariopagitis scripserint. Valerius Maximus de illis ita scriptum reliquit·Eiusdē vrbis (de Atheniensibus proximo capite egerat) & sacrosanctissimum consilium Ariopagus quid quisque Atheniensium ageret, aut quonam quæstu sustentaretur, diligentissimè inquirere solebat: vt homines honestatem, memores vitæ rationem reddendam esse, sequerentur. Eadem bonos ciues corona decorandi primò consuetudinē introduxit. nam & virtutis vberrimum alimentū est honos &c. Quū istud ita habere sit scriptoribus compertum, credendum est, quo tempore non iudicabāt, id perquirere solitos. Vtvt sit, certum est insigni quadā prudentia & penè diuina fuisse, quòd Cicero acerrimi iudicii homo illum senatum cum mundi rectore deo potius comparatum voluerit, quàm Romanum. Ait enim: Negare hunc mundum prouidentia regi,

regi, idé est ac si quis dicat Athenas sine Ariopagitis regi consilio. Quod ait Plinius naturalis historiæ septimo, primum capitis iudicium actum in Ariopago, mihi non videtur rationi consentaneum. Ex omnibus enim Græcis authoribus liquet Solonem hunc magistratū instituisse (quod iam docui) quasi ad seueritatis ephetῶn moderationem. Atqui Draconem, qui hos instituerat, longè Solonem præcessisse constat, tamq; seueras leges in improbos statuisse, vt pœna capitali vel quodlibet holusculi furtum plecteretur: vnde dici vulgò solebat, Draconē non atramento sed sanguine humano leges scripsisse. At quis credat fieri posse sub tali legum seueritate, tāto tempore tot improbis in repub. perpetuò agentibus, vt omnibus seculis sit verū dictum poetæ, τὰ χείρονα νικᾷ, deteriora vincunt, neminem improbitatis dedisse pœnas? Fieri sanè non potest. Quòd si quis contendat Pliniū intelligere in Ariopago, id est Athenis, aut suprema literarum memoria: primum quidē esse verum vix poterit, quum ante vllum Græcorū imperium, iam florentissimę res Persarum, Assyriorum, Indorum, Aegyptiorum, Syrorumq; ipsa vetustate collapsæ fuissent, quæ sine facinorosorum pœna regnare tandiu non potuissent. Alterum non arguit verum fuisse etsi scripserit

nemo, cuius saltem extēt scripta. Quanuis enim literæ ipsæ præclarorum facinorum iuxta hominum memoriam sint conseruatrices, tamen non statim est credendum, si quid aut nulla hominum memoria, aut nullis literarū monumentis est celebratum, id protinus non fuisse: nec si quid ignoras, id propterea minus in rerum est natura: nec, vt inquit Lyricus,

- sola comptos arsit adulteri
  crines Helene - & paulò pòst,
Vixere fortes ante Agamemnona
  multi - pauloq; mox,
Paulum sæpultæ distat inertiæ
  celata virtus -

Itaque nulla in parte vero consentanea dixisse videtur Plinius: quod etsi illi in hoc loco inq; multis aliis contigerit, nō est mirandum, quum vir senatoriȩ dignitatis, inq; reip. muneribus occupatus, succisiuis horis vix posset quot excerpsit describere. Hanc verò sententiam lectori excutiendā relinquens, ad alia transeo. De huius senatus dignitate sunt omnia apud authores plena: verū vna oratio Demosthenis in Aristocratem, hunc satis aperiet: quæ quia amplissimè quæ iam tradidi explicat, ad illam lectorē remitto, quum alioqui nil sit à me in illo describendo prætermissum.

De nomothetis. Cap. V.

ΝΟΜΟΘΕΤΩ͂Ν nomine plura Græci dignitatum genera intelligunt: quæ mihi prius aperienda videntur, quàm ad rem de qua sum dicturus, veniã. Tres olim nomothetas apud Atheniẽses fuisse authore Suida reperio: Draconem, Solonem, Aeschylon, non quidem illum poësi celebrem, sed quendam alium Athenis natum, non vsque adeò apud authores celebratum. Secundo νομοθέται legislatores quicunque sunt. Verùm vt ad rem facit vocabulum, præcipuè intelligebant Athenienses vnum ad mille selectos ciues, quibus legum antiquãdarum fiebat potestas quum non viderentur amplius esse ex reip. vsu, ac præterea illarum examinãdarũ quæ aut emendandæ, aut immutandæ, aut demũ sanciendæ viderentur. Est enim & legibus humano consilio natis, quemadmodum & rebus naturalibus, etsi paulo obscurior, nostræq́; mortalitati minus cognita, vetustas: quam vbi sensere, vsus consuetudine aut desuetudine aut abrogandæ aut emendandæ sunt: quod ipsum (nisi vbi iure scripto vt vocant, id est cęsareo siue ciuili vtũtur) in iure ciuili Romanorum patet. Nã bona pars de seruitutibus, de seruis, noxa, iure personarum, hęreditatis varia distributione, & infinitis aliis tractationibus agit, quæ

in Gallia(vbi præcipuè ius ciuile, quod consue tudines vocant, atque regia & curiarum placita locum habent)vt parum est in vsu,nisi vt à simi li iudicando , ita partim explodendam censeré, vt tempus illud quod studiosi iuris in illam insumunt, daretur iuri ciuili, postquã quę nobis sunt in præcipuo vsu,diligenter didicerint. No bis propositi nomothetę ius tantum habebant referendi coram populo toto probaréntne an improbarent leges plebiscitaq;. nec enim poterat vlla rogatio probari,rataq; haberi,quin vniuersi magistrat⁹ nomothetis subscripsissent. Hi etiam iudicandis grauioribus causis solebãt interesse,eorũq; sententiæ si non pareret aut actor aut reus,tribus drachmis pręsente archõte mul tabatur.Hæc est Pollucis sententia. Verùm Budæus ex Demosthene paulò aliter latiusq; expli cat quomodo illæ leges solerent proponi. eius ideo verba adscribã·Solonem cõmemorat Demosthenes inter alia cum legibus suis hoc quoque instituisse,quum lex aliqua ad populũ ferretur,vt à legislatore primùm recitaretur, deinde in loco maximè celebri totius vrbis maximeq; conspicuo proscriberetur,ad tertiam con cionem vsque,(non aliter atque leges Romæ trinũdino die promulgari solitas Macrobio referente nouimus)inde scribæ vt daretur palàm

pro

pro concione legenda: vt si cuiquam quid non placuisset, in medium id proferret: & si ea tum quoque populo placuisset, ita demum nomothetæ daretur postremùm probanda, qui vti eá probasset improbassétve, ita ferretur, antiquaretúrve. Ipsi autem nomothetæ ex iudicum numero deligebantur, vt eam operam populo iurati ipsi nauarent. Hæc Budæus: cuius comparatio vt planior fiat, locū Macrobii adfero. Rutilius (ait) scribit, Romanos instituisse nūdinas: vt octo quidem diebus rustici opus facerent, nono autem die intermisso rure, ad mercatum legesq; Romam accipiendas venirent, vt & scita atq; consulta frequētiore populo referrētur, quæ trinūdino die proposita, à singulis atq; vniuersis facilè noscebantur: vnde etiam mos tractus vt leges trinundino die promulgarentur. Hactenus Macrobius.

De legum conseruatoribus, quos Græci νομοφύλακας dicunt. Cap. VI.

DIFFEREBANT à nomothetis νομοφύλακες, quibus à legibus seruandis vt nomen, ita & officium erat. Frustra enim fuissent à nomothetis leges exploratæ probatæq;, nisi præscripti illarum sit vsus, secūdūq; eas iudicaretur: quod nomophylaces vt fieret curabant. Cicero libro de legibus tertio, illorum officium diligēter ex-

plicat: Græci hoc diligentius, ait, apud quos νομοφύλακες creantur: nec ii solum literas (nam id quidem etiam apud maiores nostros erat) sed etiam facta hominum obseruabāt, ad legesq́; reuocabant. Hæc Cic. Secundo dignitatis gradu erant Athenis νομοφύλακες, vt qui πρoέδροις (quorū nomen à primis sedibus quas illi ante cæteros habebant, deductū est) assiderent, strophio quodam lineo (quali honoris gratia dux Venetiarū hodie ornatur) capite redimiti. tantus erat honos priscis incolumitatis reipublicæ conseruatoribus, tantum legum studium. Idem enim est nullas habere leges, & multas quidem scriptas habere, nullis verò vti. Cæterùm is ordo legi solebat ex ipsis Ariopagitis: illorúmque præstantissimi etiam hanc curam legum habebant sanciendarum, tuendarumq́;: quod erat sacrosanctum munus. Nil enim vetat, homines in vno constitutos ordine, dum aut ab officio quādoq; respirando supersedent, aut quum causa vehementior vrget, vario tempore variis aliis muneribꝰ in Republica fungi: quod in supremis Gallię curiis maximè patet. Illarū enim partes quędā, quæ ad capitales causas ab inferioribus, aliæ quæ ad rerum actionem sunt cōstituta, perpendentes, adprobant vel reprobant: itaq; rata habetur sententia. pars indictiua concilia, alii peculiarem

culiarem quandam causarum cognitionem(cō missiones vulgò, & relationes litium vocant) statutis temporibus,alii rationes rerum fiscaliū, & alia sexcenta officia subeunt, quum tamen vnum sint corpus, & curiæ Præsides Consiliariiq; dicantur. Antiqui verò non vsq; adeò rerum longo vsu edocti,nec adeò periti quomodo vnus idemq; magistratus multis variisq; rebus pręesse posset,varios deligebant ordines ad singula,quæ ab vno hodie fiūt senatu. Nō sunt his absimiles quadragintauiri causarum capitaliū apud Venetos. Nam de criminibus & causa integra & ex prouocatione cognoscunt, legumq; maiestati cum V I.uiris sex regionū vrbis(vocant vulgò sextariam) præfectis præsunt, præsenteq; ac arbitro sentētiarum Duce de illis statuunt.In hoc verò differunt, quòd sunt illorum in rebus capitalibus sententię Decemuiris ex prouocatione obnoxiæ. Præterea si quid in Ducē,Rempublicā,religionē, inq; naturæ perniciem(cuiusmodi est cinædica fœditas) admissum est,statim id vindicant decemuiri.Legibus conseruandis,pariter & idoneis iudicibus in singulas prouincias & loca deligendis præsunt apud Turcas duo viri magna corona doctorum & bonorum virorum septi(Cadilescher vocāt) primæ authoritatis, prudentiæ & scientiæ viri,

quibus iudices coguntur rationes reddere, inq; sententia parêre quum quicquam malè iudicauerint. Prouocationes enim apud illos & fiunt, & ab ipsa suprema curia quam diuam appellāt, remittuntur. Quum verò casus ratio postulat, tunc vterq; senatus de illo cognoscit & iudicat præside vno quatuor Bassadum, præsentibus verò omnibus primæ authoritatis viris. Hi ordines id officii explent quod apud nos Cancellarius, qui reuera solus νομόφυλαξ, id est legum vindex dici potest. Cogit enim, veluti in corpore animus, omnes iudices & magistratus secundū leges æquiq; & boni præscriptum iudicare: & si quis cōtrà fecerit, aut pœnam ipse decernit, aut cum summo Galliæ consilio re agitata, pręmiis digna refert quicunque legum maiestatem imminuerit. Ediuerso tui in remp. animi beneficio Poyete, quotquot ipsa virtus ad magistratus potest euehere dignitatem, non fauoribus, non sordibus, non demum secūdum ambitionem, (quæ res non pauca ante tua tempora præclara ingenia deiecit) sed infracto animo euehis promouesq;: quod etsi debebat esse illorū qui ante te in illo fuerunt officio, munus: tamen re ipsa apparet te plura virtuti biennio nondum exacto dedisse, quàm tota patrum memoria vllus Cancellarius fecerit. De dignitate verò Cācellaria,

laria,& cæteris Galliæ magiſtratibus aliâs. Vnũ verò addam, quod Cancellario & nomothetis atque νομοφύλαξι conuenit,ob vitæ integritatem eſſe in perpetua dignitate, quoad vita & æquitas comes fuerit.

De quingentis viris. Cap. VII.

Ο'ι πεντακόσιοι,quingenti uiri,nomine ordinis numerum aperientes,tam dignitate,fama,q̃ officio , ſecundũ poſt Ariopagitas locũ obtinuere:quorum apud Græcos authores ita frequens eſt mentio , vt nulla planè cauſa , nulla oratio illos nõ celebret.Hi enim ciuilia munera,rerũq; actiones, de quibus quotidie popularibus lis oboritur,iudicare ſolebant. Tempore functionis ab Ariopagitis ita differebant,quòd hi erant διάδοχοι,permutatorii,id eſt quotannis ſorte eligi ſoliti:illi erant διώκας καὶ ἀδιάδοχοι: vt iam antè dixi. Erant hi quo tempore iudicabant, quo in munere ſunt prætores & ſuppræfecti, quos bailliuos aut locum tenentes ciuilem dicimus. Annuo verò ſpatio tãtùm eam dignitatem habebant,ne(quod nimis crebro in locis non paucis experiméto videtur)ſordes, atq; cæteræ quæ inter iudicandum poſſunt euenire corruptelæ, beneficio prorogatæ dignitatis tegerentur alerenturq;. Magnus verò numerus faciebat(quod ea de re ſeruatur in curiis quas parlaméteas vo-

cant) ne facilè quid vitii in conſortium irreperet. Verùm quia tanta multitudo vnà & in vno poſita loco vix potuiſſet ſua exequi munera, in decem partes diuidi ſolebant ſecundum tribuũ numerum: quibus ſingulis quinquagintauiri ex eo numero obtingebant, ſuoq; loco triginta & quinque dierum ſpatio ius dicere conſueuerãt. Is verò dierum numerus decies repetitus annũ lunarem trecentis & quinquaginta diebus conſtantem, qualem Athenis obſeruare ſolebant, reddit. Noſter verò ſolaris illum diebus quindecim & quadrante ſuperat. Propter item copioſam multitudinẽ ex illis quinquaginta, X. eligebant, quos προέδρους, id eſt præſides (vt dixi) nominabant: ex quibus ipſis tãtum ſeptem, per ſingulos ſcilicet dies hebdomadis, ſortitò eligebãtur. Quo die quiſq; rebus prẹerat, arcis cõſeruabat claues, dicebaturq; ὁ ἐπιστάτης, præſes, & τὰς κλεῖς τῆς ἀκροπόλεως πιστευθεὶς, cui arcis claues credebãtur. Verùm de his paulò pòſt. Quum quinquagenarius numerus ſuo officio fungeretur, vocabatur iam mutato nomine prytania, aut οἱ πρυτανεῖς, tanquam à frequentiori cura τοῦ ταμιεύειν τοὺς πύρους, recondendi & ſeruandi frumenti in publicam neceſſitatem. Non deſunt qui dictos ἀπὸ τῶν πρυτανείων velint: τὰ πρυτανεῖα verò pecunias publicas eſſe, quas actor & reus etiam poſt iuſiurandum

iurandum de calumnia (in quo fidei bonæ anchorã vt pręſcripto legũ ponimus, ita omnino parum fidei eſſe videbãt) in ærarium publicum deponere cogebãtur: vt qui cauſa caderet, diſceret etiam hac multa iam oppignerata atq; depoſita, nec temere iudicis aures occupare, nec litẽ iniuſtè incipere, aut alterum iniuria in ius rapere. Licebat enim cuilibet, aduerſarium, aduocato teſte, qui aſſereret in ius vocatum venire noluiſſe, in ius rapere atq; trahere nolentem, non modò Athenis, ſed & Romæ. Athenis verò pecunia depoſita, loco teſtis erat apud Romanos vocari ſoliti. Proculdubio mea quidem ſententia, ſi præter iuſiurãdũ de calumnia, multa quædã pro litis ratione deponeretur, ab actore præcipuè, & ex illo ærário ſatiſfieret iudicibus iuſtis in cauſis verſantib⁹, ad hæc inde deſumeretur nomine tenuiorum, qui potius perderent ſuum contra potentiores ius, q̃ ſummam deponere poſſent lite dignam, vt temeritas debilitati conſuleret: tolleretur maximum fomentum litium. Quis enim credat vt vel pili faciat ſacramentum, qui proximi vitæ, fortunis, famæ demum moliri inſidias non erubeſcit? Verùm parum viderer coſulere multis ſanguiſugis, litiũq; alumnis. Redeo itaq; ad meos Prytanes, quos ἀπὸ τοῦ πρυτανείου, id eſt à ſportula dictos oſtendi. Il-

la pecunia depositis cumulata, iudicibus persol uendis,& illis quibus meriti in rempublicam & virtutis ergò victus dabatur,alendis seruiebat. ἐς πρυτάνεια crebrò minabantur fœneratores debitoribus se in ærariũ deposituros, vbi plus tem pore nõ poterant ãplius petere,vt scilicet miseri debitores ære alieno obruti,cũ nõ possẽt statim esse soluendo,cogerentur augere fœnus. Huius rei fidẽ facit Aristophanes ĩ Nebulis,his verbis·

θήσω πρυτανεῖ' ἢ μηκέτι ζῴην ἐγώ.

Moriar ni te in ius depositis prytaniis voco.verba sunt fœneratoris ad obæratum.Singulari autem voce tantum ἐς πρυτανεῖον locus erat in quo iudiciorum causa coibant prytanes , vnde nomen.Præterea vbi de rep.benemeriti diligenter & colebantur & alebantur. Maximũ hunc honorẽ in rep.fuisse, Cic.primo de oratore testis est locupletissimus,vbi de Socrate agit his verbis·Erat enim Athenis reo damnato, si fraus capitalis non esset, quasi pœnę æstimatio.ea sententia quum iudicibus daretur, interrogabatur reus quam quasi æstimationem commeruisse se maximè confiteretur:quod quum interrogatus Socrates esset,respondit se meruisse vt amplissimis honoribus & præmiis decoraretur , & vt ei victus quotidianus in prytaneo publicè prębe retur,qui honos apud Græcos maximus haberetur.

beretur. Hæc Cicero. Hic ordo ſolebat edicta, decreta, pſephiſmata (vt Græca voce Cicero dicit) plebiſcitaq; omnia explorare, ac de legibus perperam latis ſentétiam ferre. alioqui enim ſine illa prouidentia facilè imperitæ plebi fuiſſet impoſitũ. plebs enim non rarò ea rogat, & probata cupit, quæ manifeſtò in eius ruant perniciem, niſi conſilio & prudentia coërceatur. Primùm itaq; populares pro rerum ſuarũ vſu edicta proponebant, quæ ſtatim ab L viris perpenſa Theſmothetis dabantur, vt iam docui: qui ſi probaſſent, incũbebat opus nomophylacibus vt proclamari & ſeruari curarent. Erat in illum grauiſſima actio, qui ex populari conſenſu ſolũ probatam legé, ratam aſſeruiſſet, & in loco probatarum adſcripſiſſet, dicebaturq; παρανόμων γραφὴ, id eſt perperam latæ legis actio. ille qui accuſabatur, ὁ παράνομον ψήφισμα γράψας, qui iniquum & præter morem decretum ſcripſerit, qualiter feciſſe Androtionem & Ariſtocratem, eloquentiſſimis orationibus mõſtrat Demoſthenes. Verùm de hac re ſcripſi iam in de actionibus. Ab hoc ciuili & quotannis mutari ſolito magiſtratu, faſti dies, bellorũ tempora, fœdera, legationes, rogationes, edicta promulgata, & in ſumma ad priuata vſque, quæcunque rationem temporis habebát adnexam, ſupputari & ſcribi ſo-

lebant, veluti apud Romanos à Cõsulibus, hac forma, ἐπὶ ἄρχοντος πολυκλέους, μηνὸς βοηδρομιῶνος ἕκτῃ ἐπὶ δέκα, φύλης πρυτανευούσης πανδιονίδος, δημοσθένης παιανιεὺς ἔγραψε ψήφισμα. Principe Polycle, mensis Iulii decimasexta, tribu Pãdionide iudices reip. exhibẽte, Demosthenes Pæaneus decretũ tulit. Qui hic nominabatur, erat ἄρχων, de quo suo loco: quæ trib⁹ adfertur, illa est cuius 50 viri ex quinquagentis sumpti Remp. tunc moderantur. Cæteri Græci ab Olympiadibus, Mosolami à Muhamede, nos à Christo, Iudæi à mundi exordio, & quæq; gens ferè à capite persuasionis rationes init temporum. Ad alia nunc trãsirem, nisi horum iudicum officium me admoneret quadraginta ciuilium causarum iudicum apud Venetos: qui vt magis innotescant, paucis Reip. præstantissimę morẽ iudiciorũ exponere visum est. Ter quadraginta viri, non ita tamen magnæ authoritatis nobiles, eligũtur ita, vt 24 mẽsibus tã capitalibus quàm ciuilibus præsint, hoc modo. Primi quadraginta noui causis exterorum & peregrinorum, quorum ingens Venetiis multitudo agit, octonis illis mensibus præsunt veluti loco tyrocinii: post quod tempus vrbanis de rebus, substitutis in suum locum aliis, iudicant. In primo verò loco, ordo ille consilium nouũ, in secundo vetus, aut, vt vulgò, quadraginta ciuiles

uiles,dici solet. Iam exactis in duobus illis sedecim mensibus, veluti probati,committũtur capitalibus causis iudicandis,loco ciuiliũ X L.viri criminales dicti. Eam verò dignitatẽ tunc assequuntur,quanuis sint vt plurimum iuniores, vt in senatum admittantur, iusq; suffragii etiam habeãt in causis grauioribus. Ad hæc triumuiri ex illis in binos menses eliguntur sortitò, qui præterquam quòd ius suffragii habent, etiã Duci,qui magnus est honos, sua quisq; vicissitudine assidere potest : pariq; cum ipso authoritate de rebus ipsis tam ad senatum quàm ad magnũ consilium potest referre. Forma verò iudicandi & in ciuilibus & in capitalibus causis ferme vna est. Suffragiis enim fit, quod olim Romanis in vsu fuit. Veneti enim causa vltro citroq; agitata, habent tres diuerso colore vrnulas, in quarum vnã condemnationis, in alterã absolutionis, in tertiã dilationis amplioris discussionis gratia,globuli linei demittũtur, ita vt nemo possit ex præiudicio alterius fauori dare locũ, nec etiam ex suffragii decidentis in vrnam sono. Extracta suffragia imponunt causis finem. Romani non calculis aut fabis globulisve, sed duabus literis condemnabant aut absoluebant: duabus non liquere significabant. A, vt notauit Asconius Pedianus, salutaris erat litera, absol-

uiq; reum petebat. C tristis, cōdēnabat. N L, nō liquere notabat. In capitalibus causis à Græcorum vsu θ literam, qua θάνατον, id est mortem significant, accepisse etiam Romanos, nigrumq; theta appellasse, literarum monumētis reperio. Verùm ad mea me recipio.

De Arbitris. Cap. VIII.

QVIA causarum ciuilium maior numerus quotidie oboriebatur, quàm quibus terminandis, & nouis audiendis satis essent quinquagintaviri tribuū: vt hîc succurreretur, quadragintaquatuor διαιτηταί, id est arbitri eligebantur, partim sorte, partim electione. Nam sexagesimum annum excessisse illos oportebat, & non infimæ esse notæ, sed insigni probitate viros: quamobrem eligi solebant: inq; locum constitutum bona pars constituebantur, vbi à litigatoribus possent statim conueniri. Sic verò adibantur. Actor & reus ex composito quosuis deligebant ex eo numero, ea lege, vt si lis apud illos cōtestata inceptaq; esset, necesse esset, vt & apud Romanos, illic terminari: alioqui multabatur qui sententiæ illorum non paruisset. Succurrebatur verò læso, duplici remedio. Nam & illi iudicii causam reddebant, & ex appellatione poterat adiri διαιτητής, iudex ciuilis, causęq; succurrere. Hæc Demosthenis ex oratione κατὰ μα-

δίαν

λάω sententia est. Budæus paulo latius explicat ex Polluce quot arbitroru essent genera. οἱ καθ' κύριαις electi, erant quos litigatores sibi deligere poterant, quibus cótrouersiæ rationes explicatas crederét. κατ' ἐπιτροπὴν τῆς αἰτίας, per causę permissionem. Alii verò κληρωτοί, id est sortitò electi ex magistratuum decuriis, non veniebát pro litigantium arbitrio, sed sortitò priuatis causis deligebantur ex iudicum decuriis, non secus q̃ olim apud Romanos ex iudicū decuriis prætor ordinabat, hodieq; in curiis Galliæ viris cósularibus fit, non quidem vt iudicét, sed vt exactè perpésa lite, & eius appendicibus, senatui iudicaturo referant. Hæc sententia facilè confirmari potest ex loco orationis Demosthenis in Aphobum, quem expilatæ hæreditatis accusat. Locus ita habet· Ad arbitrum igitur sorte datū quum venisset Aphobus, obiectaq; diluere non posset, damnatus est, ab arbitro. Iudices porrò ad quos prouocauerat, quum causam cognouissent, eadé ipsi cum arbitris cópromissariis etiá illius amicis, cūq; ipso sorte dato arbitro pronūciantes, lité homini decem talentis æstimarunt. Compromissarios arbitros ius ciuile vocat, ob pecuniá ab actore deponi veluti cómuni periculo & consensu solitá, quam qui causa cadebat, soluere cogebatur. Antequá à sorte digre-

dior,quia deest hodie in Gallia exemplum suffragiorum & sortis (nisi quòd quidã decoctores nos in sortibus exempla in suis bianchis, vt aiunt, docent)volo paucis præstantissimę nostris temporibus pro sua magnitudine reip.modum sortiũ exponere. Ea Veneta est, aristocratia & monarchia ita tẽperata, vt nec magistratus summi sine Ducis præsentia sentẽtiaq́;, nec vicissim ille quicquã propria ausit potentia statuere,adeò vt ne progredi quidem tutò tempore belli in medium possit sine capitis periculo, nisi sex viros regionum vt minimum comites habeat.Nostræ Gallię administrationi, quę etsi lumine literarũ diu caruit, tamẽ lõgè dignitate, scientia,prudentia demum summa,cęterisq́; rebus quę ad magnitudinẽ faciũt Reipublicę , est omnibus facilè superior, quicquã detractũ nolo:quin ipsam olim,nisi me aliquis præuertet,illustratam memorię posteritatis cõmendare decreui. Sed ad fabas, calculos , sortésque venio. Octauo quoq; die comitia adire tota nobilitas annum ætatis vicesimum pretergressa solet,nec tamẽ omnes sine discrimine ante 25 annos(nisi qui sortis,quã quotannis apud senatũ à X X. anno in X X V.tentãt,beneficio id assequũtur) adire possunt.Qui verò debeãt eligi ante 25.ætatis annũ,asserta prius præsente vtroq; parente

aut affine proximo cum testibus idoneis sua ab vtroq; parente nobilitate, die XIIII. Decembris conueniunt, eorumq; nomina in vrnam cõ iiciuntur: demum altera vrna pari numero habet tot pilulas, quot adsunt iuuenes. Sunt verò globuli argẽtei omnes præter quintam partem, quæ aurea est. Dum itaque educitur à principe nomen quodcunque, educitur & sors. si argentea, reiicitur in proximũ annũ. si aurea, probatur, consortioq; consilii magni aggregatur. Cõsilium ergo illud in patentissima aula coactum, omnia suffragiis tacitis magistratuum & dignitatum genera deligit. Vbi tota conuenit nobilitas, audita statim hora solita claudũtur fores: nec licet vlli ante comitiorum finem, qui occasu solis fit, exire. Occlusis autem foribus, scriba maior è suggestu, vt omnes audire possint, significat qui illo die magistratus sint eligẽdi. Sedent omnes in decem sedibus longissimis, nisi qui sunt aut comitiorũ præsides, aut qui Duci in suggestu, si adsit, sedenti, dignitatis ergò assidere solent. Locantur demũ vrnæ tres ante Ducis tribunal: vna in dextra parte, altera in sinistra, tertia paulo sublimius in medio duarum: quibus ipsis consiliarii tres assident, quibus veluti censoribus extracti globuli aurei qui ex vrnis educuntur, ostẽdi solent, ne scilicet quisquã

posset per ambitionem afferre domo. Præterea singulis comitiis solet signũ in ipsis mutari sortibus, veluti militaris tessera: ne si idem semper maneret signum, posset confingi ab ambitioso ciue. In duabus primis vrnis sunt tanta copia argenteæ pilulæ, vt possint numero ciuium satis esse. in singulis triginta tantũ aureæ. in illa quæ media est, sexaginta tantum sunt, quarũ aureæ sunt triginta & sex tantum. Vocatis secundum sortem ad sortes subselliis quatuor classibus distinctis, veniunt singillatim ad vrnas: in quas quemq; demissa manu inde globulum extrahere moris est. qui auté argenteum tulerit, redit in sedem frustratus: qui aureum, ostendens assidéti vrnæ consiliario, transit ad mediam: ex qua si argenteum educat, spe luditur. qui vtrãq; sphærulam aureã habet, is ex electoribus est: qui singulis ex quatuor classibus noueni eligũtur: electi verò conscendunt suggestum, illicq; à scriba nominãtur, ac statim in conclaue (prius tamen in Reip. verba iurati, se sine ambitione, fraude aut fauore electuros viros bonos magistratibúsque idoneos) statim cõcedũt, electuri & nominaturi, suffragiis inter se etiã agitatis, viros in singulos magistratus. Idem faciunt & alii nouem, tertii item & quarti ad trigintasex vsque, tamẽ ea lege, ne sint vsquam plures duobus ex eadem

gentilitate

gétilitate electores. Itaq; vbi primus electorum numerus est selectus, omnes eiusdem gentis affines exire coguntur,& ita secũdi tertii & quarti,quoad electio electorum sit absoluta.Singuli itaq; nouem singulis nominatis magistratibus aut præfecturis singulos deligunt,ita vt in maioribus dignitatibus sint semper quatuor competitores,in minimis duo. quibus expletis, produnt nomina,vt in suffragia eatur, & qui plura tulerit, eligatur. Nolo interim omittere, quod præclarum illic est,electorem vnumquéq;,eius quem nominauerit, si eligatur beneficio suffragiorum,fideiussoré esse,& si quid pecuniæ publicæ auerterit,præstare debere. Nominatis cõpetitoribus, statim omnes parentes illius cuius nomine primo in suffragia itur, excedere aula coguntur,quoad suffragia sint lata. tum reuocatis illis alii vicissim exeunt sequẽtis affines, & sic ad vltimum vsq;.Præterea obseruant ex suggestu,vnde prospici in totam aulam possit, ne quis qui parentem iam fortè electum intellexerit,captet vllum aut signis aut colloquio: quod qui admiserit, ambitus notatus, expellitur, honoreq; suffragãdi eo die caret.nec enim licet vlli à quo lecti electores sunt, nisi exire generis causa iussus sit, se loco semel accepto mouere. Id quidem aliquando, non tamen sine magno

tædio, noui, quum adhiberer illic à patriciis viris, qui me & honoris & discẽdi eos mores gratia illuc crebrò ducebãt, ab hora ferè prima pomeridiana, qua comitia occluduntur, ad occasum vsque solis retineri illic tandiu molestè ferens. Interea dũ electores sunt in conclaui, viatores lineorũ suffragiorum cuiq; nobiliũ quantum potest pugillo capere, dant, inq; magnum, moreq; illorũ brachiale amplũ factũ demittũt. Pueri verò statí adsunt cũ vrnulis bina cõcauitate, anteriori alba probandi, posteriore viridi reprobãdi, ita tectis, vt per foramé immissa in illas manu suffragium in vtramuis demittas, inscio etiam qui te diligenter obseruet, edito sæpius illius cuius suffragia petunt nomine, quibusq; in magistratibus fuerit, si aliquos gessit: statimq; omnia suffragia à tota corona accepta, in duo vasa demittunt, quorum vnum de si, pro albo scilicet vrnulę ventre, alterum de non, vulgò dicunt, id est probãdi & improbandi, ex quibus illico supputãtur mira arte & facili. Habet enim scriba tabulam certo foraminum numero semiperforatã, super quam globulorum vis effusa statim spargitur, ductaq; manu in superficie, quot sunt extra numerũ ablegat. Itaq; ferè pari celeritate ingens numerus, atque ipsa vnitas supputatur: dum numerant consiliarii

candida

candida à dextris, viridia à ſiniſtris. interim pueri redeunt aliorum competitorum nomine, do nec quatuor expleantur: quorum qui plura tulerit, modò dimidia excedant (nam ſi pares ſint, differuntur comitia) is in magiſtratu eſt. Pariter in cæteris fit quandiu durat dies. nam nox adueniens vſque adeò comitia ſoluit, vt ne lucernam quidem vſquam accẽdere liceat. Hæ ſuffragiorum leges, hi ritus. Græcis fabæ albæ & nigræ erant in vſu magiſtratuum eligendorum, loco pilularũ auri & argẽti. Ne verò fraus ſubeſſet, habebant & legumina ſuas teſſeras. Verùm de ſortibus ſatis me dixiſſe, vt rem illam literis elucidarem, credo. Parum admodum à Diætetis noſtris differebant ζητηταί (inquiſitores vocabuli & officii ratione non malè latinè dixeris) quorũ Iulius Pollux ait fuiſſe officium, vt res & cauſas quarum natura & ſtatus nondum cõſtaret, explorarent, adq; ſenatum verum ipſum referrent. quo in officio quotidie leguntur apud nos commiſſarii, vt vocant: ſuntq; ordinarii in cauſis facinoroſis apud iudices tam capitales quàm rerum ciuilium. Habemus & noſtros inquiſitores in ſingulis prouinciis, qui teſtes audire poſſunt vbi ius habent, liteſq; præparare iudicibus offerendas: etiã ſi non prouocent partes, ſententiam vt pedanei iudices de minimis dicere poſ-

ſunt. Verùm monuit me Pollux ne ſuã de arbitris ſententiam prætermitterem. διαιτηταί, inquit, arbitri ſupra annos ſexaginta nati ſorte eligebantur, quibus etiam ſortitò αἱ διαιταί, id eſt arbitria committebãtur. Admiſſorum verò ad hanc dignitatem ſi quis ſuo munere aliquid indignum commiſiſſet, ille aut graui pro delicti æſtimatione multa plectebatur, aut ſummo cũ dedecore de illo cœtu eiici ſolebat, exibilariq́;: vt nil ſit mirum illos tanta æquitate ac conſtantia fuiſſe, quos ſi nõ virtus cohibere, vitii pœna terrere poſſet. Omnia itaque iudicia de rebus ſacris apud illos veluti ſanctiſſimos tractabantur. Primam verò de diis rationem perpetuò ſeu in vera ſeu in falſa religione habitam fuiſſe omnibus gentibus, conſtat. In rebus porrò ciuilibus cauſam eos nõ potuiſſe dicere vltra æſtimationẽ drachmarũ decẽ, ſcribit etiã Pollux alio in loco, quàm verè, ipſe viderit. Quũq; ab ſe cauſas ad alios iudices transferrent, coniectis in vrnam pro ſentẽtia calculis, acta proferenda tam actoris q̃ rei apud illos deſignabant: accepta tamen in litis principio ab actore drachma, quam cauſa inferior ſoluebat. Ea drachma διάστασις, id eſt diſſidium dicebatur, inq́; rationẽ ærarii publici referebatur: poſt quam, alteram qui cauſa cadebat, dare cogebatur. Hæc Pollux. Verùm

Latini

Latini quoq; varia significatione græcæ dictionis diætæ vtūtur:primumq́; ea rationé quandá tenuioris victus aut à medicis aut ipsa conditione valetudinis ægrotis pręscriptá significat: quod Cic.ad Atticum docet. Sed ego, ait,diæta curari incipio: chirurgiæ tædet. Diæta aliâs locum significat in domo,in quo versari solemus frequentius,aut in horto, in quo expatiari moris est,atque æstate cœnare. locus domesticus ille alioqui non malè latinè cœnatio appellabitur. Diætarius seruus inde dictus est, quòd illic mensas ornare,& ministrare mésis soleret. Vlpianus Tit.de fundo instructo, l. Quæsitū, versus finem, meminit. Ostiarii autem, ait, topiarii,diætarii,aquarii domi tantum deseruientes,continebuntur. Quàm egregiè explicet topiarios Accursius,videant qui illi in omnibus applaudunt. Topiarii,inquit,sunt qui vepribus & spinis agrum purgant, & faciunt fossas. Pro iis qui locorum varietatem exprimendo(nam ἀπὸ τοῦ τόπου,id est à loco dicti sunt) imagines rerū omnium ex arbustis fruticibus & herbis effingebant,statim somniauit nouum officii genus. Nolo omittere diætarium furem, qui ex diætis aliquid surripuisset: cuius idem iurisconsultus Tit.de effractor.l.munerū, meminit his verbis· Simili modo saccularii & diætarii erant punié-

di,item & effractores. Vetera exempla habebãt detrectarios,dignum in quo somniaret vocabulo Accursius. Adeò fuit olim crebrum illud furũ genus, vt tenuioris fortunæ homines cogerentur apud plerosq; diuites indumenta pro foribus relinquere,si vellẽt admitti: quod in Athenienſibus taxat Aristophanes in Pluto· ἀλλ' οὐχὶ φωράσων ἔσω εἰσέρχομαι. Nonne furaturus huc venio? Nunc autem à diætariis ad naucleros eo.

De Trierarchis. Cap. IX.

NON pro celebriori dignitate, sed pro maiori numero nũc τριήραρχοι.i.triremium præfecti mihi sunt tractãdi,eo potissimũ nomine, quòd spem salutis non rarò in re nauali Athenienses posuerint. Numerum authores non præfiniũt, quoniam pro rei necessitate augebatur aut minuebatur. Vnum id tradunt,communiter duodenos id muneris vnà obire solitos: quibus pacis tempore sartũ tectũ nauale pręstare incũbebat,belli verò etiam parêre ducibus,& aliis pręfectis: qua in re Veneti etiam imperatorẽ creant absolutæ & veluti Tribunitiæ potestatis, quibus in locis classis conducta fuerit. In ciuitate enim eo iure nõ vtitur. Trierarchorum seu nauarchorũ aut nauclerorũ(nã pro eodẽ vsurpare has tres voces græci solẽt, quanuis prima ab imperio triremiũ,altera nauiũ,tertia à sorte nauium

uium dicatur) erat præterea munus, vt propriis opibus & impensis in Rēp. collatis naues triremesq; curarēt & refici & construi. Ad hæc pręmonebant principes senatores vrbis si quid in re nautica esset vnde Resp. in discrimen posset adduci, si per illorum curam suppleri non poterat. Reuera is ordo non magistratus (quanuis quidam Græci id tradant) sed coactus ad contributiones ciuium numerus videtur: qui etiam hodie à Venetis legi ex mercatorum & sellulariorum atque viliorū numero ingruente necessitate solet, nō vt ministrent aliquid, sed vna ars aut duę vnius triremis impensas persoluant: vnde maxima auri vis cogitur. Aerarium verò populare non modicū est in multis locis, quas scholas vocant, vbi sub Iohanne & Paulo, Antonio, Diua Virgine, religiosi ciuiū & plebeiorum cœtus fiunt. Hoc officii genus sensim labefactatum emendauit Demosthenes, lege in il los lata qui eligerentur ad hoc munus: quod cū alibi, tum potissimùm patet in oratione contra Aeschinem. Videte, inquit, viri Athenienses, in Rep. administranda quot vobis commoda attulerim. quum viderem nauale vestrum labefactatum, atque diuites collato modico ære à tri butis immunes, eos verò qui mediocres aut ferè nullas haberent possessiones, rem familiarem

H iii

in eo absumere, indeq; vestrã Remp. longè deteriori conditione fieri: legem tuli per quam diuites quidem pro census æstimatione conferre coëgi quæ iure debeant, pauperes verò ab iniuria vindicaui. & paulò pòst clarius multo aperit. Prima legum cõstitutione sedecim vnà triremis vnius impensis satisfacere solebant, ipsis quidem diuitibus nil aut parum insumentibus, egenos verò ciues opprimentibus: Lege verò mea statutum est, vnũquéque pro ratione facultatum numerare: tumq; visus est qui primũ decimam partem impensarum triremis vnius suppeditabat, posse duabus in solidum satisfacere. Vnde antea non trierarchos se vocari volebãt, sed contributores. Oratio eiusdem authoris in Androtionem ferè tota est in hoc negocio declarando. Verùm preter illa quę iam scripsi, nil est diuersi, nisi quòd solerent Prytanes corona aurea donari bene administrata re nauali: qua negligentius curata, etiam si diligentissimè cæteras officii partes absoluissent, priuabantur. Latini etiã Græca voce appellant Trierarchos. Cic. act. 3. in Verrem, vbi de testimoniis contra illum agit, Qua de re, ait, Charidemum Chium testimoniũ priore actione dicere audiuistis, sese quum esset trierarchus, & Verrem ex Asia decedentem, &c. Item ad senatusconf. Trebellianum

nũ.l.Seius.Seius Saturninus archigubernius ex classe Britannica, testamento reliquit fiduciarium hæredẽ Valerium Maximum trierarchũ, à quo petiit vt filius,&c. Facilè vincũtur Atheniẽses à Venetis. Verùm præter nouẽuiros, qui armis, funibus, & nauali præsunt, nil mihi scribendum reliquit Gaspar Contarenus Cardinalis patricius Venetus. ita amplè & eleganter illius partes descripsit, vt vinci arte nequeat. De Turcarum autem apparatu maritimo copiosè egi in nostra Turcica historia. quare ad cætera veniendum.

De vndecimuiris. Cap. X.

VNDECIMVIROS Græco vocabulo τοὺς ἕνδεκα dici solitos, quos etiam νομοφύλακας, atque ἐπάρχους, id est præsides nuncupabant, ex Polluce cõstat. Decemuiri, inquit, singuli à singulis tribubus eligi solebãt, quorum numerum augebat γραμματεὺς, hoc est scriba. Horũ erat officium fures conuincere, atq; carcere iam detentos iudicare: præterea plagiarios, quos ἀνδραποδιστὰς dicunt, & item grassatores, indumentorúmque suppilatores, qui Græcè λωποδύται dicuntur, criminis cõuictos pœna afficere. Quòd si apud illos deprehensi crimen diffiterẽtur, eos ad aliorum iudicum subsellia sistebãt: apud quos si tormentis aut testibus faterẽtur victi, de pœna sta-

tuebant. erant itaque veluti pœnę æstimatores, quales sunt hodie in Gallia ii qui præpositi Mareschalorum vulgò dici solent: quibus non absimiles mihi visi sunt quos Turcæ Vaiuod, & Vaiuodlar numero multitudinis appellāt. Possunt enim omne nebulonum genus comprehendere, & iudicibus proximis reddere: de pœna verò statuere non possunt. Tales sunt vigilū præfecti in tota Gallia, & ditione Venetorū, &, vt facilè mihi persuadeo, vbiuis gētium. Locus vbi hi vndecim nomophylaces iudicabant, νομοφυλάκιον dicebatur: in cuius posteriori parte ostium nomine χαρώνιον erat, quo ad extremum suppliciū educi solebāt sontes, nō secus atq; in castris decumana porta à tergo erat, qua desertores & facinorosi milites ad pœnā educebantur. Demosth. κατ᾽ ἀριστογείτονος illorum meminit, ὅτε γὰρ, ἔφη, τὸ δεσμωτήριον διορύξας ἀπέδρος, τότε πρὸς γύναικά τινα ἔρχεται ὀνόματι Ζωβίαν, ᾗ ἐτύγχανεν, ὡς ἔοικε, κεχρημένος ποτέ, καὶ κρύπτει καὶ διασώζει τὰς πρώτας αὐτὸν ἡμέρας, ἃς ἐζήτουν καὶ ἐκήρυττον οἱ ἕνδεκα. Quū eni effractis carceribus aufugit, ad mulierē quandā Zobiā nomine diuertit, qua aliquando vsus fuerat: ea vero abscōdit & seruat primis dieb⁹ quibus vndecimuiri perquirebant hominem (Aristogitonem) atque per præcones sibi reddi satagebant. Ex quo loco patet statim admisso crimine illos

illos perquirere & cõprehendere solitos: quare meritò notauit Sudas hos νομοφύλακας à primis differre, quòd illi iudices, hi populares cogerẽt secundum legum præscriptũ viuere, facinorososq; coërcerent. Adferã item aliũ locũ ex oratione eiusdẽ Demost. in Timocratem. ἐὰν δέ τις ἀπαχθῇ τῶν γονέων κακώσεως ἡλωκὼς, ἢ ἀστρατείας, ἢ προειρημένων αὐτῷ τῶν νόμων εἴργεσθαι, εἰσιὼν ὅποι μὴ χρὴ, δησάντων αὐτὸν οἱ ἕνδεκα, καὶ εἰσαγόντων αὐτὸν εἰς τὴν ἡλιαίαν, κατηγορείτω δὲ ὁ βουλόμενος οἷς ἔξεστι. Si quis verò denuncietur conuictus iniuriæ parẽtibus illatæ, aut nõ obitę militiæ, aut qui in ea loca in quæ legibus non licet, se receperit, illum comprehensum ligent vndecimuiri, sistantq; in heliæa (nomen est comitii, de quo suo loco) vbi ex his quibus lege licet, qui volet accusato. Nolo hic omittere, qua arte Veneti, quum illorum Capitales magistratus non sufficerent, magna proscriptorum nebulonum furumq; turba regionem sibi subiectam liberarint. Sub finem belli quo ad Ticinũ pugnatum est, multa improborum manus tam ob libertatem, quàm ob impunitatem scelerum vndiq; exercituum colluuiẽ cõtrahendo Venetias ibant. Admissis itaq; illic multis sceleribus quum aliquis ad pœnã perquireretur, sciens se criminis reum ab aduocatoribus, vt vocant, ad quadraginta viros criminales delatum, fugiẽsq;

lite peracta proscribebatur, vt vndiq; Venetiæ illis pestibus veluti obsiderentur. propositum est itaq; prẹmiū proscripto, q præsentibus testibus ademptū caput alterius proscripti offerret reip. si tamen ille iugulasset: quo fiebat, vt quum illorum bona pars sibi mutuò esset nota, seipsam conficeret: pauci ius ciuitatis repeterent, híque munere eo donati, probos in posterum ciues agerent. Si illa lege in illos nebulones qui post bella insurgunt, & furtis, stupris, cædibúsque Remp. totam labefactāt, animaduerteretur, aut rusticis sua tuendo, illos cędendi fieret potestas quoties improborum audacia vim legum superat, ex vsu esset Reipublicæ.

De decemuiris præsidibus, qui græce πρόεδροι vocantur. Cap. XI.

QVANVIS hi præsides in quingentis viris à quibus lecti erant, debebant tradi veluti vna tractatione, tamen quia primū sum maiorē numerum in magistratibus secutus, quodq; hi sint longè celeberrimi, illis particularem tractationem seruare visum est. Ex quingētis ergo viris singulis 10. tribuum quinquaginta sorte eligebantur, & item ex illis sortitò nostri decemuiri, penes quos singillatim erat Reip. summa committenda. Verùm rogaret aliquis, quomodo sorte possit pro dignitate eligi, quem ipsa commendat

commendat virtus? Facilè, vt viſum eſt in Venetis, conſtitutis primùm ſorte electoribus qui nominarent, demum nomina in vrnas coniecta cum ſuffragiis extraherét pro ſorte tribuum, vt in iuuenibus ἐν τῷ ληξιαρχικῷ, id eſt in diario reip. ob nobilitatem adſcribendis. Iam dixi, electis L ex ipſis, item deligi decem ſuffragiis tacitis, & fabis. quæ res quum videatur maximè ſortem habere, nullum virtuti aufert præmium, imò maximè ſecundum eam iudicat. Ex ipſis item decẽ ſelectis, ſeptem tantum officium præſidis aſſequi poterát. Itaq; inter illos decemuiros omniũ ſuffragiis electos ſors ducebatur, ne vlli fieret iniuria, dum tres relinquerentur. At quia is qui erat in magiſtratu, dicebatur ἐπιστάτης atque πρόεδρος, præfectus & pręſes, omnes eo honoris vocabulo gaudebant. Id verò ſummopere cauebatur, ne ſecundò vlli liceret in anno eodẽ ad hãc adſpirare dignitatẽ. Quum eſſet in imperio, arcis ærarii publici claues, & Reip. ſigillum ſeruabat: itáque iungebat duo officia quæ diuerſa ſunt in Gallia, Cancellarii, & Maioris viri, vt vocant, in quibus vrbibus eſt libertas, aut ſi deſit Maior, Prætoris. Quoties autẽ Prytanes ſenatũ conuocabant, ille nouem προέδρους à nouem tribubus deligebat. ab illa enim quæ prytaneuuſa dicebatur, cuius erat caput, nullus aſſumi alius

ſolebat. Præterea ex illis nouem ſortitò deligebat ſucceſſorem, cui Reip. habenas permitteret. In ipſo porrò conſeſſu curabat ne quid in cauſis omitteretur quod ad iudicum inſtructionē faceret, vbi cauſas prius illis commiſiſſet: quale facit aut Cancellarius aut præſes quum remittit cauſas ordinario, aut delegato tradit. Harpocration de epiſtatis hæc tradit, ſententiam Iſæi aduerſus Elpagoram adferēs. Duo, inquit, ſunt conſtituti Athenis epiſtatæ: vnus quidem ex prytanib' ſorte delectus, alter verò ex proedris, quorum quod ſit officium, declarat Ariſtoteles in Athenienſium politia. vulgari verò vocis vſu ἐπιστάτης dicitur cuicunque negocio præfectus, vt notat Hyperides. Librorum Ariſtotelis quos de hac Rep. ſcripſerat, iactura, me incitauit, vt dixi in principio, ad hoc inſtaurādum argumētum. Verùm ab epiſtatis ad proedros redeo. πρόεδρος vnitatis vocabulo, tanquam totius politiæ dux & princeps erat: multitudinis autem, is ordo qui cæteris præſideret magiſtratibus, præſcribendo. quorū dignitas προεδρία dicebatur. Demoſthenes in oratione κατὰ Τιμοκράτους maximam lucem adfert huic ordini: vnde ſententiam eius adferre viſum eſt. Verba legis quā adfert, ita incipiunt, περὶ δὲ τῆς πρώτης πρυτανείας, καὶ τὰ λοιπά. quæ verba appendēda curabo· Vndecima

cima primi mensis die, postquam apud populum vota præco fecerit, in suffragium ad leges comprobandas eatur, primùm scilicet illas quæ ad senatum pertinent, secundò quæ ad plebem, postremo loco ad perpendendas quæ à nouemuiris latæ sunt. Prima autem in suffragia coitio, sit eorum quibus videntur probandę quæ ad consilium senatúmve faciunt. Altera, illorum quibus improbandæ videbuntur. Hoc verò suffragium secundum legum præscriptum esto. Quòd si continget quasdam ex his quæ antea latæ sunt, abrogari, prytanes qui tunc sunt in officio, senatum de ea re postrema comitiorũ die habéto. Proedri verò eius prytaniæ de illis etiã sententiam dicunto. Primò quidem de his quæ ad religionem, postea de nomothetis, quo ordine pro dignitate sedeant, demum vndénam possit ipsis nomothetis pecunia ad reip. munia suppeditari, sanciũto. Hos autem nomothetas ex eorũ ordine qui in heliæa iurauerint, sunto. (de heliæa postea dicam) Quòd si prytanes secundum legum præscriptum senatum non habuerint, pariter si proedri non retulerint secundum ius & æquum, singuli prytanes mille drachmis multátor, quæ in ærarium Palladis consecrantor: si proedrωn aliquis, idem quadraginta drachmas deæ dato. Illorum autem accusa-

tio apud Thesmothetas fiat. pariter si æri publico obnoxius in magistratu sit, cognoscũto. Hi verò Thesmothetæ sibi eo nomine delatos criminisq; conuictos in carcerem concludunto. Quòd si id facere neglexerint, infamiæ notam subeunto, consortioq; Ariopagitico arcentor, veluti legum gubernationem negligentes. Antequam vero de suffragiis ferendis senatus habeatur, quicunq; legem rogaturus est, illam pro eponymorum statuis proscribito, adscriptis omnibus quas latas cupit, vt pro legum propositarũ numero, populus ipsis nomothetis tempus decernat ad leges examinandas. Qui verò nouam legem rogat, is non tantum semel, sed quotidie pro eponymorum statuis eam exponat, donec habeatur senat⁹. Populus verò quinque viros ex omni Atheniensium numero eligat, qui legum patrocinium suscipiũto. Hactenus de lege: nunc ex eodem authore atque eadẽ oratione iusiurandum τῶν ἡλιαστῶν est adscribendum, in quo etiam Græca ob tædium repetendi omittenda cẽsui· Sententiam feram secundum legum, ac populi Atheniensis plebiscitorum, atque senatus Quingentorum virorũ præscriptum. Meo fauore aut suffragio nec tyrannis nec oligarchia in Remp. recipietur. Nec si quis corrupto Atheniensium populo aut sta-

tuat aut velit contrarium, vſquam in illius ſententiam pedibus ibo. Tabulas nouas, alienı́ve æris recisionem, agri Attici domorúmve diuiſionem nunquam fieri permittam. Nullos exules reuocabo, vti nec proſcriptos: Vt ediuerſo neminem qui ciuitatis iure vtatur, contra leges, & Athenienſis populi decreta, ſenatúſque quingentorum authoritatem, vſquam vrbe eiici patiar, nec quemuis alium iniuria id facere permittam. Magiſtratum nullum conſtituam, vt poſſit ille qui rationes anteacti magiſtratus non reddiderit, fungi alio magiſtratu, ſiue ex nouemuiris, ſiue qui ſacris publicis functus ſit, vel ex illis qui cum nouem principibus, proedris fabis eliguntur, legatíſve aut aſſeſſoribus fuerit. (erãt primariæ dignitatis hi omnes) Nec permittam bis in anno quenquam eundẽ magiſtratum gerere, nec duos in eodem anno. Nulla munera recipiam, ſordéſve iudicii cauſa ſectabor, nec ipſe, nec alius me conſcio. Sum natus annos non minus triginta. Audiam accuſatorem & defenſorem ex æquo, ſine affectibus, & perſonarum ratione: illúmque condemnabo quem meritò cauſa cadere cognouero. Adiuro Iouem ipſum, Neptunum, Cererem, vt perniciem in meipſum meamq; familiam immittant, ſi quid horum tranſgrediar. Hæc De-

mosthenes: in quibus maximum fuisse etiam ethnicis æquitatis studium mõstrat. Postquam satis dignitas decemuirorum, pariter & officii ratio est etiam ab eodem tradita, de comitiis ἡλιαστῶν nunc sum dicturus.

De subdialibus comitiis, quæ græci ἡλιαίαν dicunt. Cap. XII.

ΗΛΙΑΊΑ καὶ ἡλίασις, maximum Athenis tribunal erat (inquit Harpocration) in quo publica iudicia vltrò citroq; causis agitatis tractabantur à mille aut mille quingentis primæ notę ciuibus. quingenti verò solebãt vno in loco esse, mille duobus in iudiciis, mille & quingenti in tribus. ἡλιάζεσθαι autem erat ius in eo loco dicere: ἡλίασις verò ipsa in iudiciis diuersatio. Lysias ἡλιαίᾳ καὶ ἡλιάζεσθαι pro eodem est vsus. Hactenus Harp. Interpres verò orationis κατὰ τιμοκράτους ita de hac re tradit. ἡλιαία, inquit, locus magni senatus, & iudicum multitudo ibidem ius dicentiũ dicitur. ἡλιαία autẽ vocatus est locus παρὰ τὸ ἀθρόως ἁλίζεσθαι καὶ συναθροίζεσθαι τὸ πλῆθος τῶν δικαστῶν, quòd illic iudicum multitudo congregari sit solita, α in η mutato, vt crebrò fit. Alii volũt (quæ melior esse sententia videtur) inde dictum locum, quòd sit sub dio. ἥλιον enim, id est solem, in eum radios immittere. Pollux ita tradit· ἡλιαία erat quidem vno cõsessu quingentorũ iudicũ, duobus

bus, si mille: tribus, si mille quingenti. Calculos verò quibus in suffragiis vtebantur, habebāt duorum generum, condemnandi, & absoluendi: probandíve, aut improbandi: solidum vnū, perforatum alterum. Vas porrò habebāt quod καδδος gręci vocāt, infundibulo simile, per quod demittebantur suffragia in duas vrnas, quarum altera lignea, ænea altera erat, probandi & improbandi: de quibus cætera dicam vbi de iudiciorum aut fori locis agam. Interpres verò orationis τῷ τιμοκράτους diuersum habet, loco calculorum fabis vti nigris & albis solitos, vt differrent: quemadmodum calculorum vnus erat solidus, alter perforatus. vnde τὸ κύαμοι fabę dicātur, κυαμίζειν fabis sortiri & magistratum deligere significat. inde etiam Pythagoram aiunt per fabarum abstinentiam, non leguminis (vt volūt) flatuosi, & cuius hilū pudenda effingat, vsum prohibuisse, sed ei qui velit in pace degere, atque fortunæ ictibus non subiici, ambitiose magistratus & dignitates non esse appetendas significauisse.

De quæstoribus graia voce ἀπολέκταις vocari solitis. Cap. XIII.

SINGVLI â singulis tribubus, decē videlicet numero, erant ἀπολέκται, coactores quæstorésve, quos nostrum vulgus collectores taleę

in indictionibus, receptores dominii & auxiliorum in canonibus & oblationibus vocare solet. Alioqui peculiari vocabulo Græci & latini ἐργωστὰς & indictionales coactores vocant, quos patrio vocabulo collectores taleæ dicimus, sed græcæ linguæ copia præterea συλλογέας & ἀγυρτὰς, idem significantibus vocibus appellat. ἀποδέκταις munus erat acceptis à republ. libellis (vt solét apud nos Electi quum prouincialibus & locorum singulorum quæstoribus summam à rege ob ingruentia negocia significant expetendam) cogere eos qui aliquid Reip. deberent, id vt soluerét, ac pro facultatum ratione in Reip. discrimine numerarent. Pręsens aderat dum reciperent, antigrapharius, quem vulgò Cótrarotulatorem dicunt: quumq; quicquam numeraretur, in diario accepti & impensi rationes omnes transcribebat: de quo postea latius. Apud logistas verò rationes rerum omniũ reddebantur, nedũ pecuniæ. Verũ paucis absolués meos quæstores, statim illos logistas subnectam. Si quid ergo reddita & exposita ratione reliquatũ esset, statim, quandiu pro re sua possent, id persoluebant, atque deleta summa diario publico inscripta, absoluebantur. Quòd si (vt non rarò contingit) aliquid maioris momenti oboriretur vnde lis posset nasci, ipsam ad Nouemuiros

 ros

ros cõtestandam deferebãt, atq; iudicatum solui satagebant. ἀποδεκτῆρες in hoc tantum ab illis differebant, quòd hi tantum recipere, non item cogere poterant. mitius itaq; hoc vocabulũ est: quod patet in eo libro qui Aristoteli sub titulo de mundo adscribitur: χωρὶς δὲ τούτων ἄλλοι καθεστήκεσαν προσόδων ταμίαι, καὶ στρατηγοὶ πολέμων καὶ κυνηγεσίων, δώρων δὲ ἀποδεκτῆρες, τῶν τε λοιπῶν ἔργων ἑκάστοι κατὰ τὰς χρείας ἐπιμεληταί. Præter eos verò constituti erant quæstores ærarii, bellorum duces, ac venationi præfecti, præterea donorum susceptores, aliorumq; operum pro necessitate curatores. Latini illos voce paulo moderatiore susceptores dixere. C. de defen. ciuita. l. Iubemus. Iubemus cura ac solertia defensorum minimè possessores maioribus mensuris & ponderibus à susceptoribus prægrauari, sed eos deprehensos &c. Hæc Budæus. Puto sanè iurisconsultum intelligere per susceptores, illos quos receptores auxiliorum dicimus, qui aliquando cogunt res fisci maiori mẽsura aut pondere nomine regio persolui, non quidem vt regi reíve publicæ prosint, sed vt sub regii nominis terrore rem maximè augeant.

De logistis, quos rationum magistros dicimus. Cap. XIIII.

ΛΟΓΙΣΤΑΙ, inquit Harpocration, sunt etiã

decẽ viri ſinguli à ſingulis tribubus electi, quibus omnes magiſtratu functos intra trigĩta dies quàm magiſtratu deceſſiſſent, oportebat rerum omnium adminiſtrationis rationem reddere, quod graii λογιστὰς & λογίζεσθαι dicunt. Ariſtoteles in Athenienſium politia ſcripſerat, vt idem author ſcribit, illos ἀπὸ τῶν εὐθύνων, ab euthynis, qui aliud genus rationis audiũt, differre. Aſſidebant εὔθυνοι nouem principibus, repetendarũq; agebãt iam magiſtratu functos qui æris aliquid publici auertiſſent. Duo, inquit Pollux, erant Athenis logiſtæ, vnus in ſenatu, alter in rebus extra ſenatum adminiſtrandis: qui ambo à ſenatu eligebãtur, vt rerum omnium in Rep. adminiſtratarum rationes audirent. Duos credo Pollucem ſcripſiſſe pro duobus generibus, quũ & cæteri authores plures ſcribant, & fieri non potuerit vt duo ſoli tot rationibus audiendis ſatis eſſent. Verùm duos veluti præſides poſſumus in eo intelligere. Id muneris in Gallia habemus præſtantiſſimum, quod ad fiſci res attinet, in eo loco Pariſiis quem Cameram Computorum vulgò dicunt: vbi qui ſunt ſumma dignitate, præſides: qui ſecũda, auditores: qui tertio loco, clerici computorum dici ſolẽt. Oblatos à quæſtoribus libellos hi recipiunt, recitãtq; audientibus & ſupputantibus auditoribus; hi

recitant

recitant primis iudicantibus. Nec tantum rem pecuniariam in rationem deducũt, sed & quicquid olim regio censui accessit aut decessit, notant, inq; locos communes secundum annorũ multitudinem collocant, vt quum opus est aut litis causa aut aliter de publici æris rebus agere, statim diariũ promãt, quod fidem faciat. Triũuiri calculatores Venetiis sunt à publicis rationibus. Nec Turcæ eo carent magistratu. habent enim suum Barat emin, impẽsis præfectum, qui cum quatuor viris rationes fisci audit. Verùm non ociosum fuerit ex oratione Aeschinis contra Demosthenem & Ctesiphontem officium logistarum amplius aperire. Primùm quidem, ait, lex iubet sanctissimum Ariopagitarum senatum apud logistas inscribi, rationibusq; reddendis esse obnoxium. Illicq; vult, o Athenienses, secundum vestræ sanctionis præscriptum, venerandi illius senatus dominum fieri Logistam. Præterea quingentos viros vult rationes magistratus sui reddere. Ita vehementer diffidit Resp. his qui rerum rationem non reddidere, vt sub ipsum statim legum exordium dicat magistratum rationi reddendæ obnoxium (nam ὑπεύθυνος quod ait, & actiuè & passiuè capitur, nempe tam pro illo qui rationẽ exigit, q̃ pro eo qui illam reddit) non debere peregre proficisci,

non habere ſuarum rerum poteſtatẽ, non poſſe diuis quicquam conſecrare, non manumittere, non poſſe in ſumma de ſuis rebus quicquã ſtatuere: ſed omnes illorum facultates qui Reip. rationes non reddiderint, oppigneratas reip. vult legiſlator. At dicet aliquis: Quidã fuit in aliquo ordine, qui nil vſquã nomine publico accepit, aut expendit. Etiam hunc vult rationẽ reddere oportere. Verùm quî poterit, qui nil habuit? Iubet lex iſthuc ipſum inſcribere: Nil vſquã publico nomine accepi aut expendi. Immune quidẽ certè rationis reddẽdæ in ciuitate nil debet eſſe. Subiungit paulò pòſt: Nũ oportebat te o Demoſthenes ſecundũ patriã cõſuetudinem permittere vt logiſtarũ præco proclamaret, τίς βούλεται κατηγορεῖν? Quis vult accuſare? Hæc Aeſchines. Cætera iam antè tradideram. Proculdubio ſi hæc lex tantam apud nos vim haberet, reprimerentur coactorum furta, electorum technę, quęſtorum fraudes, iudicum ſordes, fauores, oppreſſiones, ſi ſemel teſtes omnes admitterentur, propoſita tamen falſis teſtibus & accuſatoribus capitis pœna. Quot enim putas miſerè laceratos, enecatos, ſpoliatos, de ſuo iure deturbatos, ea vna de re mutire non audere, ſed altum corde dolorem ægrè premere, quòd non eſt liberè ſine forma accuſandi locus? vnde innumerę in-

iuriæ. At quis cuſtodiet ipſos cuſtodes? Ad te æquiſſime Cācellarie tāq̄ iuris aſylū niſi recurrant miſeri,actum de re illorum eſt. Logiſtas & vocabulo ſuo nouerant Latini,reiq; publicę curatores appellabāt.l.curator. C.de modo multar.Curator reip.(inquit imperator) qui græco vocabulo logiſta nuncupatur,multandi ius nō habet.

De cuſtodibus,quos Græci ἀντιγραφεῖς vocant. Cap. XV.

QVOS Graii ἀντιγραφέας dixere,Latini cuſtodes,aut græca voce antigrapharios appellarunt.Aderāt hi obſeruatores his de quibus proximo capite egi, rationeſq; omnes in diario ſcribebant: quod noſtri facere ſolent in omni adminiſtratione publica, pecuniarum præcipué. Aeſchines κατὰ κτησιφῶντος. πρῶτον μὲν τοίνυν ὦ ἀθηναῖοι &c.Primùm quidem o Athenienſes, ſuffragiis eligebatur antigrapharius vrbi, qui in ſingulis Prytaniis prouentuum rationes populo recitaret. Vlpianus Tit.de admi.tut.l.Si plures. Dati ſunt,inquit,quaſi obſeruatores actus eius & cuſtodes. Suidas ait τὸν γραμματέα καὶ ἀντιγραφέα eadem ſignificatione eſſe,fortaſſe iam degenerē linguam ſuo ſeculo ſecutus. vocant enim vulgari voce τὸν γραμματικὸν, ſcribam & antigrapheum græci omnes. ſubiūgit autem, primum

acta senatus recitare solitum, alterum transcribere. Statim verò sui immemor, palinodiā cantat, sed in melius meo iudicio mutata sententia. Alterum enim ait fuisse in senatu, alterū in publica administratione obseruanda: quod & rationi & hodierno rerum vsui apud nos est consentaneū. In curiis ènim omnibus est scriba qui calamo celerrimè à iudicibus prolata excipit, quem γραμματέα nominare possumus. Alter est qui singulis accepti & impensi publici rationibus adest custos aut antigrapheus. Verùm & de scribis dicere ex occasione operæpreciū videtur. γραμματεῖς erāt scribæ tres numero, ait Suidas, quos Romani à secretis dicunt, qui acta senatus sanctiora transcribebant, seruabantq;. Cęteri tamen græci volunt à singulis tribubus singulos fuisse: quod vero similius est. Nam quî fieri potuisset vt tam ingēs Reipublicæ moles, populusque seditioni natus, tantum tres scribas haberet, quum tot essent iudicia, iudicumq; ordines, quibus ipsis necessariò aderant singuli? Aeschines κατὰ κτησιφ. etiam addit scribas solitos illorum nomina excipere & seruare, qui administratæ Reip. essent rationē reddituri: & quoad reddidissent, in publicis diariis conseruare. qua in re ferè illis conuenit cum nostris. Nulla Resp. mihi videtur illis carere potuisse. itaque nullam

nullam comparationem addere visum est.

De quæstoribus illis quos græci demarchos vocant. Cap. XVI.

QVOS Græci δημάρχους nominant, an rectè quæstores vocare debeam, an ex vi verbi tribunos pl. quum apud nos tale exactorum genus inusitatum sit, nescio. Videbitur ex officio vis nominis, & propria appellatio. Scribunt multi fuisse decem numero veluti tribunos pl. aut singularum tribuum duces: de qua significatione hic non ago. Iulius Pollux ait illos in locum ναυκράρων, ναυκλάρων, ναυκάρωνve (nam hoc nomen ita diuersum pro re eadem apud varios authores est) successisse: fuisse verò in singulis tribubus XII. partes, quæ singulæ ναυκραρίαι dicebãtur, quibus ipsis singuli præerant demarchi. ναυκραρίαι autem singulæ tempore belli duos equites & nauem vnam suis sumptibus dare & ornare, illisq; ad finem belli sumptum facere nomine Reipub. debebant. Erant ergo ναυκραρίαι CXX. demarchi totidẽ, naues totidem, equites CCXL. quum belli ingrueret necessitas, sine illis quæ ab ærario publico petebãtur. Curabant primò quæ ad ius naucratiæ pertinerent cõseruari, sarta tectaq; omnia haberi: vnde quũ crebrò exigerent, erant pauperibus molestissimi, quum pro ratione soli, ædium, merciũ, aut

artis, ſoluere cogerentur. niſi enim ſoluerent, ἐνεχυράζοντο, id eſt pignora capere, auctioneq; diſtrahere ad ſummæ vſque rationem poterant. Ad illas moleſtias popularium alludit Ariſtophanes in Nebulis, his verbis·

δάκνει μέ δήμαρχός τις ἐκ τῶν στρωμάτων.

Aliquis, inquit, demarchus me mordet ex lecto. Indicat autem illa alluſio κόρεων, id eſt cimicem, vt ait interpres, quòd tenuioris fortunę homines ſoleant cõtinuis affici moleſtiis à coactoribus, non ſecus atque cimicibus noctu ſomnũ excutiẽtibus. Locus ille alioqui nõ caret ardua difficultate, quomodo Demarchus vnus poſſit ex culcitra ad mordendum prodire. Vt autem Demarchi minori populariũ iniuria corraderent, deſcribebant in ſingulis regionibus (nec enim Athenæ tantum Athenæ fuere) atq; agri Attici prouinciis quãtum agri fertilis ſteriliſve eſſet, demum quantum quiſque poſſideret: (vt in illis indictionibus quas regales taleas vocant, in Gallia Narbonenſi fieri ſolet) demum pro poſſeſſionis ratione, merciumq; vſu exigebant: quod an ſit olim factum in tota Gallia, neſcio: id vnum ſcio, ſi fieret, electorum ars eludi poſſet, qui à publicanis aut ditioribus accepta pecunia traducunt ſummas in alios pagos aut impotentiores, aut æquè afflictos. coërcerentur præterea

terea(nisi iam excogitasset cōtra illorum fraudes sanctionem Poyetus Cancellarius) illi nobiles qui tenuiorum terras obnoxias regio cēsui, suis adiungunt, immunesq; reddunt. Præterea non pauci aut proprii compendii aut fauoris gratia villas & censuum omnia genera conducunt,illaq; nundinatione,pecuniȩ publicæ non parum auertunt. Etiam negligētia illa transcribendi soli contingit,vt qui inter ipsos parœcos sunt tenuissimi, ferè omnia persoluant : diuites quia alternis annis publicani solēt eligi,vt summam nondum perceptam reprȩsentēt,sibi mutuò parcunt,atq; secundum prouerbium,manu manum fricant:quapropter aut res fisci ad certam pecuniam æstimari, aut coactores omniū iudicio æquissimi delecti deberent perpetuò in officio esse,ne locus talionis in eos esset : aut cōmuni popularium suffragio summa constitui illis deberet.tū enim nō facilè fierēt solitæ iniuriæ. Verùm longè amplius in secundo Reip. Turcicæ volumine ista iam tradidi , quò remitto lectorem. Post curatam illam pecuniam quæ erat imperata, secundo officio Demarchi eos iuuenes quibus per ætatē liceret τῇ λήξει ἄρχειν,successionē hæreditatémve administrare, ἐν τῷ ληξιαρχικῷ,in diario videlicet hæreditario , adscribebant:quæ res magnam adferebat vtilitatē.

Nam iunioribus, & rerum imperitis, non licebat rem domesticam, dum fingunt se velle seorsum agere, decoquere, & paternas atq; adeò fraternas & auitas opes absumere. vnde innumerę lites apud nos scaturiũt, nõ rarò & cædes: summaq; inopia multos per scelerum licẽtiam, quã in re paterna dissipanda didicere, ad laqueum adigi certum est. Deinde quoties super ætate oriebatur contentio (quod quum alibi frequenter, tum maximè in magistratibus dandis & accipiendis erat solitum contingere) diarium vbi statim nati scribi solebant, fidem faciebat veri. In qua etiam re maximè Poyeti prudẽtiam admirari licet, qui regiis sanctionibus curauit vt parœci curiones seu vicarii singulos ad sacram intinctionem oblatos infantes in parœciæ diario adscriberent. Tertia vtilitas inde manãs, erat tyronum ad rem militarem opportuna electio: ex qua obseruatione hodie Turcę, gens alioqui non vsq; adeò rerũ perita, perpetuo milite abundant, vltraq; C C C hominũ milia delecta semper ex iuuentute Græciæ habẽt, qua præclarissimę orbis parti imperando, nostro capiti imminẽt. Sed de his alibi cõmodius. Cõuocare præterea ναυκραρίας suas singuli demarchi in vrbẽ ad leges accipiendas solebãt. Crediderim sanè eam appellationem esse deprauatissimam, quũ vix,

vt

vt iam dixi, inter duos authores in eo nomine conueniat: quamobrem variorum authorũ ſententiam adferendam de ea duxi, eámque lectori excutiendam relinquere. Demoſthenes κατὰ Τιμοκράτους vocat ναυκρατικά. μὴ ὅτι, inquit, τὰ ναυκρατικὰ βέλτιον φέρεται ἐν τοῖς ἀττικιανοῖς. Ne forte naucratica, id eſt res tribuum, melius in Atticianos procederent. Ariſtophanis interpres ναυκλάρους demarchos appellat. Demarchi, inquit, ſcribebant in diariis eorum nomina qui Reip. debebant quippiam. Ad hæc libellos lexiarchicos apud ſe ſeruare ſolebant, congregabantq; populum ad leges quum opus eſſet accipiendas, quibus ipſis popularibus eaſdem offerre ſolebant. Ariſtoteles autem de Cliſthene ait (ſcribit idem interpres cum Harpocratione) quòd quum eſſet in ſumma reip. authoritate, fecerit eodem eſſe inſtituto Demarchos cum naucraris ſeu nauclaris, qui à Solone creduntur primùm inſtituti. Hi pompã in Panathenaicis ornare ſolebãt. paulò mox ſubdit idem interpres, Eſt autẽ Demarchus idem qui & ἐπώνυμος. diuerſum à cæteris authoribus ſcribendo. verùm ex vocis ratione parum errant. Item Aſclepiades Alexandrinus τὸν κατὰ τοὺς δήμους ἄρχοντας δημάρχους vocat. vt verò ſcribit Demetrius Phalereus, Solon maxima diligentia curauit conſtitui Demarchos qui

inter populares principes essent, simulq; quod æquum & iustum reip. erat, exigerét daréntve. Hæc interpres, omnia in dubium relinquens: ex quo loco illius ingenii curiosam ostentationẽ magis q̃ acutum iudicium licet deprehendere. Harpocration ait: Erat ναυκρᾶτις Aegypti emporiũ. Si verò legamus ναυκραρικά, sunt res principũ. Nã olim τοὺς ἄρχοντας.i. principes, ναυκράρους appellare soliti erãt, teste Herodoto in decimoquinto historiarũ. Verba sunt Harpocrationis, quæ indicant, etsi Musas habemus Herodoti, tamẽ alia eum scripsisse quæ temporum iniuria periere.

De quęstoribus repetundarum, quos græci εὐθύνους dicunt. Cap. XVII.

DECEM erant εὔθυνοι, aliâs χρῆσται, debitorum exactores: κυβερνῆται, rectores: διορθωταί, emendatores: εὐθυντῆρες, directores: δικαστικοί, iudiciales: aut λογισταί, rationum magistri vocari soliti: quos quia rationes reddere cogebant, atque repetundarum reos agebant, non possum alio vocabulo quàm coactorum aut quæstorum repetundarum nominare. Hi à nouem principibus viris in maximis maximeq; vrgentibus reip. calamitatibus delecti, tributa popularibus augebãt, debitaq; omnia exigebant, vnde χρῆσται dicti, nõ quòd deberent, vt vox communiter notat, sed quòd exigerent. Vox enim χρήστης & εὔθυνος licet

frequenter paſſiuè capiatur, hic tamen paſſiua eſt, vt & in græco vulgari ſermone vtraq; voce vtuntur. Illis erat numerandum reip. pro ratione accepti, reddita apud logiſtas ratione. Magiſtratuum alioqui pedaneorum rationes audiebant, repetundarumq́; agebant ſiquis à popularibus præter æquitatem ſalarii quicquam accepiſſet. Cauſa perperam obitæ legationis, quam Græci παραπρεσβείας dicunt, ſolebat apud eos dici: vnde διορθῶται ſunt vocati. εὔθυνται porrò dicebantur illi à quibus rationes ab his expoſcerentur: præterea εὐθύνας διδόναι, dare rationem, vel pœnam ſuſcipere. inde illorum magiſtratus dici ſolitus εὐθύνη, quum alioqui rationem & pœnam ſignificet ea vox. Adeſſe illis ſolebat ἀντιγραφεὺς ſcriba, de quo egi: qui viritim omniũ popularium nomina ederet, cenſuſq; omnium rationem promeret. Quum autem lis de re fiſci apud illos oriretur, tunc ſiſtebant reos ad maiorum iudicum ſubſellia, pariter & eos qui nõ eſſent ſoluendo: cuius rei Iſocrates contra paſſionem in Trapezitico dat argumentum verſus finem, ἔτι δὲ παρ᾽ ὧν ἐχρησάμην ἀπ᾽ ἐκείνων τῶν χρόνων πλείους ἢ χιλίους στατῆρας, καὶ τὰ λοιπά. Inſuper (eos, ſubaudi, in teſtimonium vocabo) à quibus vltra mille ſtateres precariò accepi. ad hæc indictione nobis imperata, inſcriptionib⁹ variis factis, plus

ego & mei numerauimus, quàm peregrini: mihiq; maximam collationem persoluendam duxi. Pro passione verò erat mihi opus inscriptoribus, quòd dicerem illum etiam meis vti pecuniis. Hactenus Isocrates. Describebat verò is scriba cum magistratu in σιτοδοσίοις, id est frumenti contributionibus, suum cuiq; modum, vt in publicum horreum inferretur. quam annonam qui dispensabant, σιτομίται dicebantur: qui seruabant, σιτοφύλακες, annonæ seu frumenti custodes. locus vbi seruabatur, γαζοφυλάκιον. Qui vndique conuehendum in vrbem curarent, σιτῶναι, frumentatores, aut annonæ præfecti, ἐκ τοῦ τοὺς σίτους ὠνεῖσθαι, ab emendo frumento dici consueuerant. Magistratus hi nobis passim reip. cõtemptu neglecti, admodũ sunt necessarii. Eos habẽt summa in cura Venetiæ. Curam enim conuehendi vndiq; frumenti habent illi quos à prouidendo vulgò prouidadorios vocant: recõdendi, seruãdi & distribuendi Duumuiri quos farinarios ea de re appellãt, quòd popularibus semper viliori precio iuxta eum vrbis locum qui Riuus altus dicitur, distrahant, quàm mercatores soleãt: vt nebulonum remp. labefactantiũ fameq; enecantiũ auaritia coërceatur: quæ non raró apud nos mediis in vrbibus, prò pudor, vsqueadeo inualuit, vt nonnunquam frumentum (quo in

cumulum

cumulum putrefacto quæ pestis possit esse tetrior, non facilè dixerim) ob auri sitim diutius conseruatum, & tandem putrefactum, aut defodi aut in medium flumé coniici videas, quod centies centena hominum milia alere posset: & non tantum eximi ab vsu, quod per prouidentiam erat à natura donatum, sed & elementa inde labefactata videmus. Habent iidem & duũuiratum annonę præfectum, qui curet obsonia conuehenda. At ne quis causetur Venetiis tantum esse hos magistratus propter circunfusum mare, sunt nobis exemplo apud Turcas, quos barbariores, rerumq; imperitos falsò credimus, ædiles, vrbive præfecti, quos patria lingua Ssar Emin, id est vrbis præfectos nominãt, qui vt popularibus sit copia oryzę & frumenti, perpetuò curant, vtq; viliori precio distrahatur, néve vllũ sit illarum rerum monopolium. Idem in exercitu curat Arpac Emin, hordeo quo illic equi aluntur, præfectus, vt abunde pabulum militibus adsit ad equos alendos. Tanto olim studio Romani coluere rem frumẽtariam, vt sine qua nulla resp. incolumis est, vt alueos à singulis regionibus Aegypti ære publico in Nilum ducẽdos curauerint, quibus frumẽti ingens vis Alexandriam, ac demum Romam conueheretur: incredibiliq; sumptu eos alueos seruari curaue-

rint,ea lege,vt ſi quis aggeres Nili qui erant alueorum ripæ,rupiſſet, capite plecteretur. Ager Bizacenus in Africa,Campania,Sicilia, & quęcunq; olim regio fuit frumenti ferax, tantę fuit illis curæ, vt prouinciæ nomen inde habuerint. Sed ad σιτώνας redeo, quo vocabulo vſus eſt iuriſconſultus dig. de munc. & honor.l. Munerum.Nam harum,inquit,ſpecierum curatores, quos ſitonas & elæemporos græci appellant, creari moris eſt.Antequã Budæus noſtræ Galliæ ſuo ſeculo primum ornamentum, græca illic repoſuiſſet,alba ibi papyrus erat: & interim ſatis habent noſtri Accurſiani, ſi bonas contemnãt literas,ſi non eſſe de pane lucrãdo,vt aiũt, adſerant. quid illic potuiſſent pro σιτώναι & ἐλαιέμποροι comminiſci?At dicent,& ſi græce ſcriptum eſſet, non legeretur. Inſtit.enim de publ. iudiciis,vbi de ſicariis agitur, Accurſius aut alius dignum patella operculum Accurſianus ſcripſit pro commẽto,Hoc totum quod ſequitur,omittas.& alibi, Græcum eſt, legi non poteſt.Verùm quomodo ſciret græcè, qui vix latina intelligat?qui ait bina eſſe quatuor: balucã, quæ vox aurum χρύσαμμον ſignificat, baiulans lucẽ: baſtagarios laniones, aut vt vocat becharios:topiarios eſſe foſſores, & alia ſexcenta. At eius patet latè impudentia in dig.de orig.iuris.

Vlpianus

Vlpian⁹ voce σιτωνίας græcê vſus eſt tit. de vacatio. & excuſatio. munerũ, lege ſecũda, Sextumdecimũ annum ætatis agentem ad ſitoniæ munus admitti non licet. quod vocabulum ſtatim in quandam vrbem vertit audaculus Accurſianus. Non ita admodũ differebant ab illis ſcribis quorum in ſitoniis mentionem feci, qui vocabantur λογογράφοι, quaſi rationum ſcriptores. nam & loco ἐπιγραφέων ponebantur, quum alioqui vox illa oratorem verſutum, & (quod græce magis exprimitur) λογοδαίδαλον ſignificet, quo conuitio ſe mutuò impetunt Aeſchines & Demoſthenes. Verùm ad alia veniendum eſt.

De lexiarchicis, peripolis, & ephebis. Cap. XVIII.

QVONIAM iam antè in Demarchorũ muneribus mentionem de iuuenibus feci qui in diario quod λεύκωμα, id eſt album, & ληξιαρχικὸν vocant, inſcribi ſolebant: de illis nunc ſermo eſt abſoluendus. Antequam τῶν λήξεων ἄρξειν, id eſt rei hæreditariæ poteſtatem haberent, biennium ſolebant circumire regiones limitaneas veluti tyrocinia armorum meditando: tuncq; à decimooctauo ætatis anno, quo ex ephebis excedere mos erat, ad vigeſimum vocabãtur περίπολοι, id eſt circumitores, & ἔφηβοι ob ætatẽ, ἔφοδοι ob viam & peregrinationem in qua verſabã-

tur etiam τῆς χώρας ἐπίσκοποι, regionis inſpectores, non veluti magiſtratus, ſed vt quum ingrueret neceſſitas, eſſent regionum viarum & locorum periti. Exacto demum biénio, veluti in pręmiũ laborum dicebantur ληξιαρχικοί, qua iam dixi ratione. λῆξιν enim græci ἐκ τοῦ λήγειν, id eſt à deſinendo, hæreditatem dixere, quòd ſcilicet ſtatim ab vno in alterum deſinat. Alioqui (vt ex Iſæo notauit Harpocration) λῆξις vnitatis numero ἔγκλημα, id eſt accuſationem ſignificat. Facta illis facultatum poteſtate, iuſiurandum iſtud, quum inſcriberentur, in Agraulo loco ſubdiali præſtare ſolebant. Iuramentum Lexiarchicorum: Armorum nunquam me pudebit. Ducem cui ſemel addictus fuero, nunquam relinquam. Pro aris & focis ſolus aut cum pluribus decertabo. Patriam deteriorem non reddã. Aduerſus quancũque regionem decernar, nauigabo. Aſſentiar æternis iudiciis æquitatis, ſacriſq; iam receptis parebo. aſſentiar his etiã ſumma pace quæ plebs ſanctè ſanxerit. Quòd ſi quis legibus nõ paruerit, eaſq; euertere volet, non permittam. vindex verò ſeu ſolus ſeu cum multis ero. Sacra patria ſemper colam. Hos hodie Demarchos ſeu ἐν τῷ λευκώματι τοὺς νέους ἐγγράφοντας duplici in officio Turcæ habẽt, nomine videlicet principis, & militum. Nomine quidem principis tertio quarto aut

aut quinto quoque anno, pro bellorũ vsu singulis in vicis & vrbibus colliguntur ab eis iuuenes ex toto loci vnius grege vnà composito, vt facilior sit in turba electio, pro viriũ corporis & formæ ratione: qui delecti ea lege ne vna domus duos fratres exhibeat ad id munus, con ductiq; Constantinopolim, vbi nunc regia est, in tres classes redigũtur. Quos forma naturæq; indoles prętantior ornat(quod in primis physiognomoniæ periti in eam rem delecti curant etiã in primo delectu)hos princeps seorsum adhibitis doctis præceptoribus formandos in re literaria ad persuasionis vsque notioné, & re militari curat, donec nati sint vt minimum X X. annos(nam quum eliguntur primò, ex ephebis excessisse non licet, si in hunc numerũ sint adscribendi)tum satis exercitati nobilitate donãtur, equitesq; trium generũ fiũt, Spachi, Selictari, Vluphegi. Secũdi ordinis, principis hortos, quorum nõ tantum ipse, sed & tota Turcia est studiosissima, colũt, biremesq; quibus princeps vectari in mari solet, agere Constãtinopoli quũ princeps adest, solét. Tertius ordo, infœlicium planè, datur diuitibus principibusq; viris, qui illos non rarò totos octo annos durissimis exercent laboribus, interim ægrè naturæ illorũ tenuissimeq; satisfacientes, donec quadam virtute

principibus ducibusq; belli innotescant, militumq; numero adscribi soleant.qua arte effectũ est,vt perpetuo milite abundet Turca. Nec verò tantum ad hæc munia deliguntur, quos parit Græcia,sed & bello capti,emptitii,quacunq; arte comparati,modò non sit inepta ætas, solẽt eum augere numerum, sensimq; crescendo,qui non statim munus equestre consequuntur, fiũt Imghitzeri, inde Solachi,custodiæ principis inuigilãtes: postremò aut equites,aut maioris muneris,donec rude donentur. Delectus principis ita habet. Vt verò tam ingenti perpetui militis numero parata sit pecunia,habent & suum delectũ quos iam bene gestæ rei fama euexit. Nã vt præsens est apud Turcas pœna socordibus alas ad virtutem facere solita,ita pręclarum aliquod facinus aggresso statim præmium adest: quæ ipsa sunt duo maxima virtutis excitandæ fundamenta. Præter decimas,quibus olim ecclesia Græca dotari potissimum solebat,etiam militibus,hisq; quos princeps euectos cupit, militiæq; paratos, masculæ ætatis in vniuersis prouinciis,quęque tamẽ suo iure, ius inquirẽdi est permissum,vt quotquot ex ephebis excedunt, & vt propriè magis græcè efferam, ἀνδρωμαλίζουσι, quotannis 25.aspra persoluãt: qui vxorem duxere, X X X.quæ industria facilè trecẽta hominum

num millia quotãnis alit. Indictio sola venit ad principis ærarium. Cætera, quomodo scilicet possit dignosci qui ad nubilem accessit ætatẽ, acceptiq; & impensi rationes omnes tractaui in secundo rerum Turcicarum libro. Sed nimis sum digressus ab incepto· τῶν ληξιαρχικῶν. Hoc nomen fuit sexuiratus, cui potestas erat quoties magna comitia cogerentur, eligendi X X X. viros subadiuuas, qui omnes funiculo cinnabari tincto populares in audiendis legibus senatuq; adeundo socordes impeterent, notarentq;: qua nota per negligentiã accepta multabantur: vnde parœmia de illis efferri solita qui pœnę timore non amore virtutis in officio essent, σχοινίον φεύγουσι μεμιλτωμένον, id est, Funiculum fugiunt minio rubricáve tinctũ, aut vt Erasmus vertit,

Vitant sinopi collitã restim rubra.

Tale genus hominũ frequẽs ĩ vrbibus est, quos nisi vis legũ magistratusq; diligẽtia coërceat, in officio nunq̃ contineas. Aristopha. ἐν ἀχαρνεῦσι

οἳ δ' ἐν ἀγορᾷ λαλοῦσι, κἄνω καὶ κάτω
τὸ σχοινίον φεύγουσι τὸ μεμιλτωμένον, id est,

Illi in foro nugantur, ac modo huc modò illuc funiculum fugiunt cinnabari tinctum. Ab hac dictione σχοινίον quoniam multa verba scitu nõ indigna, à nemine (quod equidem viderim) explicata, veniũt, visum est ea addere explicareq;.

σχοινίζειν itaque eſt circunſcribere, finire, diuidere, ſolum dimetiri, veluti in locorum, finiũ, hæreditatiſve deſignatione agrimẽſores ſolent: qui etiam loquẽdi modus Hebræis atque Chaldæis (à quibus vt diſciplinarum linguarumq; primis authoribus Græci multa accepere) eſt familiaris, vt חבלים נפלו לי בנעימים Chabelim naphlu li banehimim.i. Funiculi acciderunt mihi pro votis. aut vt vulgata habet editio, Funes ceciderunt mihi in præclaris. quæ vox prophetæ regii eſt, adſerentis nil ſibi non futurum gratiſſimum, quod deus præſcripſerit. Verùm de illis locutionibus amplè ſcripſeram antequã noſtræ tractationes de linguarum varietate, ac noſter de originibus liber ederetur: quæ quum extorquerentur iſta magis quàm proditent, viſum eſt ſeruare in alium locum. περισχοινίζω item circunſcribere ſignificat, inq; vnum ducere. Pollux· τὸ δὲ δικαστήριον (τὸ ἐν ἡλιαίᾳ) περιεσχοινίζετο, τοῦ μὲν βασιλέως προσταξάντος, τῶν δὲ θεσμοθετῶν πληρούντων, καὶ τὰ λοιπά. Tribunal verò Heliæum circũſcribebatur rege quidem id iubente, theſmothetis autem implentibus. Quinquagintaq; pedes illa circunſcriptio diſtabat à iudicum loco, vt miniſtri ſubſiſtentes obſeruarent ne quis adeſſet qui iuſiurandum non præſtitiſſet. Valuæ porrò iudicii vocabantur κιγκλίδες, non abſimiles illis quas

κιγκλίδας

καγκελλάτας dicunt. Demosthenes κατ' ἀριστογ. ὧν ἓν ἢ δύο ἐρῶ παραδείγματος ἕνεκα τὰ γνωριμώτατα: τὸ τὴν βουλὴν τὴν πεντακοσίων ἀπὸ τῆς ἀσθενοῦς ταυτησὶ κιγκλίδος τῶν ἀπορρήτων κυρίαν εἶναι, καὶ μὴ τοὺς ἰδιώτας εἰσιέναι: τὸ τὴν ἐξ ἀρείου πάγου βουλὴν, ὅταν ἐν τῇ βασιλείῳ στοᾷ καθεζομένη περισχοινίζηται, κατὰ πολλὴν ἡσυχίαν ἐφ' ἑαυτῆς εἶναι, καὶ ἅπαντας ἐκποδὼν ὑποχωρεῖν. Quorum (inquit de ordinum maieſtate agens) vnum atque alterum dicã exempli cauſa, eaq; notiſſima. Primũ, quòd quũ quingentorũ virorũ ſenatus ab iſtarum tenuiũ valuarũ limite tantum ſecretiora tractãdi ius habet, nec priuato cuiquã licet tum illuc introire. Alterũ, quòd Ariopagiticus ſenatus quũ in regia porticu conſederit (locus erat Athenis) congregatúſq; omnino fuerit, alto ſilentio illic eſſe, atq; omnes ſecedere neceſſe eſt. ἀποσχοινίζειν cõtrariæ eſt ſignificationis. nã expellere, proſcribereq́; ſignificat: quod idẽ orator in eadẽ aduerſus Ariſtogitonẽ oratione aperit, vocãs ἀεισογέτονα πᾶσι τοῖς ἐν τῇ πόλει δικαίοις ἀπεσχοινισμένον, cui omni ciuitatis iure eſt interdictũ. Verùm quia Budęus de eius ſignificationis varietate ĩ cõmẽtariis linguæ græcæ egit, de illo dicere amplius ſuperſedeo. περὶ ἐξηγητῶν. i. de aruſpicibus de cœlo ſeruantibus, déque magiſtratibus res ſacras, ludos, myſteriáque adminiſtrantibus hic egerã, ſed quia erant parum apta illa hoc in loco, vi-

ſum eſt ea in opus aliud differre.

De Nouemuiris vnà, quos ἄρχοντας græci, id eſt principes dicunt. Cap. XIX.

CELEBERRIMI Athenis erant οἱ ἐννέα ἄρχοντες, nouē principes, qui eligi in eam functionem non poterant niſi præſtito hoc iureiurando, Eſſe tam à patre q̃ à matre genere Athenienſes, taléſque iam ab auis abauiſq; atq; atauis agnoſci. Rogabãtur prçterea an αὐτόχθονες eſſent, id eſt indigenæ, an à quibuſdã aliis populis olim traxiſſent originem: quod & Veneti in agnoſcendis nobilitatis liberis factitant. De religione, ſi eſſet ipſis ζεὺς ἑρκεῖος, Iuppiter penetralis tutelaríſve, ἀπόλλων πατρῷος, Apollo auitus authórve. De vita anteacta, ſi in parentes beneficia cõtuliſſent, ſi pro patria, aris, focis, arma fuiſſent ab illis ſumpta, ſi publicis honoribus meriti in remp. collati ergò donati aliquando fuiſſent. quas notas conſequuti admitti poterant, non aliter. Hæc illos interrogabant Ariopagitæ in regia porticu, quæ paulò antè tradita eſt. Exhibito primo iureiurando, hoc ſecundum addebãt, Se perpetuò ſeruaturos leges, auream ſtatuam nunquam pro quantũuis in remp. magno beneficio poſtulaturos: nõ δωροδοκίαν, id eſt ſordes & quæſtum iudicii cauſa ſectaturos. qua data fide, in Acropolin Athenienſium arcem à ſe-

natu,

natu, vbi idem iusiurandum repeti moris erat, deducebantur. Non absimile à senatu Veneto solitum est ei fieri qui classis electus est imperator, quem Prouidadorium vulgò dici expositum à me est prius, diuerso tamen longè sacramento. Is enim prospecturus rebus bellicis, annonæ ac classi est: illi legum vim administrare solebant. Vbi in arcem excepti erant, quanuis omnes ἄρχοντες dicerentur, tamen sex θεσμοθέται, vnus ἄρχων ἐπώνυμος de quo dixi, alter βασιλεύς, id est rex, tertius πολέμαρχος magister militum dici solebat: de quibus ipsis singillatim sum modo dicturus.

De eponymo. Cap. XX.

AB eponymo τὰ διονύσια, id est Bacchanalia, & θαργήλια, id est Apollini & Dianæ sacra, vnde θαργηλιὼν mẽsis Aprilis dict⁹ est, administrari cõsueuerant. Lites τῆς κακώσεως (qua voce primò lites quæ inter virum & vxorẽ acciderent, secundò mutuas inter parentes actiones, aut liberorũ ingratorũ erga progenitores, & item plura quæ in tractatu de actionum vocabulis tradere decreui, significantur) audit atque iudicat: poenam τῆς παροινίας, id est iniuriæ per temulentiam illatæ statuebat. Illius curæ committebantur orphani, ad quos defendendos tuẽdosq; ἐπιτρόπους tutores viros singulari integritate deligere solebat, qui

ius etiam inter legitimum & inſtitutum hæredem dicere ex officii ratione ſolebāt. Hos Græcia τῶν ὀρφανῶν ἐπιτρόπους, id eſt orphanorum tutores, vt ab his appoſita dictione differrent, qui χηρῶν ἐπίτροποι viduarum defenſores dici conſueuerāt, vocare ſolebat. Poſtremi viduas quæ poſt mariti mortem grauidę remanſerant, diligētius conſeruabant, atque poſthumis proſpicere ſoliti, curabant viduas pupilloſq; diario indictionū eximi, publiciſq; cōtributionibus liberari. Qua in re quàm ſimus negligentes, id ſatis monſtrat, quòd nullus ad id munus magiſtratus peculiaris deligi ſolet: & præclaris interim verbis pietatem intonamus, in qua exercenda facilè non tantū à Muhamedicis, ſed & ab ethnicis vincimur. ἐπίτροποι alioqui ſi ſine adiecta alia voce acceperis, cuiuis negocio prẹfectum notabit. Iam ſuprà docui faſtorum ſeriem, rerumq; geſtarum memoriam ab hoc eponymo magiſtratu notari ſcriptis publicis priuatiſq; ſolitam : quod verum ſemper erat, niſi quòd in ἀρχαιρεσίαις, id eſt magiſtratuum electione ſub anni principio fieri ad aliquot dies ſolita ita ſupputabāt, ὡς τῆς πρώτης πρυτανείας τῇ δεκάτῃ ἢ ἑνδεκάτῃ, primæ prytaniæ decima aut vndecima. Cicero morem græcorū exprimere libro de fato voluit. Morietur, inquit Epicurus, quum duos & ſexaginta annos

 natus

natus vixerit Archōte Pythorato. Voluit & genitiuum græcorum in ablatiuum latinorū trāsferre gręco vocabulo. Propriè itaque dicebatur ἄρχων ὁ ἐπώνυμος, id est princeps vnde res gestæ rationem temporis nomenq; acciperent. De eponymis statuis iam antè scripsi. ἀρχὴ ἐπώνυμος nomen erat magistratus illius. Vnum nolo omittere, quòd hi ius ciuibus tantum dicerent, in iisdem verò causis πολέμαρχος inquilinis.

De Rege. Cap. XXI.

ΒΑΣΙΛΕ'Α regem sacrificulū interpretatur Liuius: vnde possumus cōfirmare (quod sæpius exposui) Romanos non tantum legum exemplum à Græcis expetiuisse, sed & reip. imaginē hinc sumpsisse. Quemadmodum enim hi rege sacrificulo sacra ferè omnia administrare solebant, ita nomine sacrorum prima erat Athenis authoritate rex. Prima enim muneris dignitas illi erat, quòd τὰ ἐλευσίνια καὶ λιναῖα Cereri & Baccho sacra cum ludorum curatoribus fieri pro moris vsu curaret. In singulis enim ludis Athenienses suos χορηγοὺς, id est choragos seu adiutores habere solebant, qui non tantum (vt iam à me est notatum) præerant ludis, sed & liberalitate pro opum ratione in reip. impensas vtētes, de suo non parum insumebant, eo solum nomine, quòd illorum essent præfecti, quemadmodū

in certaminib⁹ ἀθλοθέται munerarii athletis partim ex ſuo,partim ex publico ære præmia proponebant. In choragorum munere & priuilegiis aperiendis tota Demoſthenis in Mediam oratio verſatur. ſiquis itaque copioſius de illis legere cupiat,illam legere poterit. Horũ exemplum in myſteriis,(ita tragœdias comœdiáſque vulgares quæ vitas heroum pro Chriſto paſſorum perſonatis hominibus plebeiis exponunt, vulgò dicunt)frequẽs vſq; adeò eſt,vt multi inde rem familiarem,dum lucello inhiant, decoquant ampliſſimam. Athlothetarum exempla crebra ſunt in ſingulis vrbibus,quæ aut iactu baliſtæ,ignei tormẽti,arcus,aut etiã palęſtræ exercitatione militem exercent. Curabat præterea noſter ſacrificulus ſacra τὰ ἐπὶ λαμπάδι, quæ videlicet ad lampadẽ fierent. Quæ verò ea eſſent, quâve ratione obiri ſolita, ita ſcriptum reperio· Tria vbi ſemper lampadis vſus erat,feſta Athenienſes habuere, ἀθηναῖα, ἡφαιστεῖα, προμηθεῖα, Mineruæ,Vulcano, Promethéo.Suidas ait,Iſtrum ſcriptum reliquiſſe,quòd quum Athenienſes ſacra Vulcano facerent, lampadem excogitaſſent: ob cuius rei memoriam perpetuos illi ludos conſecrarint, in quibus vſus ſemper eſſet lampadis.Vt verò gratiam referrent etiam prudentiſſimæ artiũ inuentrici Palladi,itemq; Prometheo

metheo primo ſuprema literarum memoria artium variarum inter homines propagatori,ſanxere vt pariter in illorum ſacris eadem lampade poſteri vterentur. Quæ quum altius contemplor,vt non poſſum ſatis admirari quàm nullá ferè ob rem, aut vilioris, & quam facilè rideas artis excogitationem,leuiter temereq́;,ne dicam impiè,credula nimis antiquitas multa hominũ monſtra in deorum numerũ repoſuit, vt oſtenderet religiones illas opinione non veritate nixas:ita vehemens mihi ſubit illorum ediuerſo admiratio, qui ſemper perſuaſum habuere, nil boni in hac vita ſine lumine atque adminiculo cœleſti ſe poſſe conſequi: quod vehementer illorum refellit amentiã, qui ſine prouidẽtiæ munere res iſtas bene geri poſſe credunt. Peractis ſacris,etiam cõtrouerſias quæ illorum cauſa inter gennetas oboriebãtur,dirimebat. Qui eſſent γεννηταί, ex Harpocratione ſubdo. γεννηταί,inquit, ſunt eiuſdẽ generis familiæ've participes. Quũ enim Atheniẽſium populus eſſet in certas partes diuiſus,maximæ,vt diximus,φύλαι,id eſt tribus vocabantur:quarum ſingulę trifariam partitæ τριττῦς creabant:quæ etiam φρατρίαι dici ſolebant,ἀπὸ τοῦ φρέατος,à puteo videlicet, cuius erat in eadem vicinia communis vſus.(Dixi iam in demarchis etiam quãlibet tribum propter nau-

tica munia in duodecim partes ſeu ναυκαρίας par tiri)quęlibet verò φρατρία(perſequitur Harp.)ſacrorum gratia in triginta partes diuiſa creabat γένος,nongenteſimam populi Atheniēſis partē: cuius ſinguli patreſfamiliâs γεννηταὶ vocari ſolebant:inter quos ius de ſacrorū adminiſtratione dicebat.Subdit idem author Iſęum in oratione pro Apollodori hæreditate συγγενεῖς & γεννητὰς, vocabulo abutendo,eoſdem dixiſſe:Philochorum præterea γεννητὰς interpretatum ὁμογαλάκτας, quaſi collactaneos dicas. De cæde cauſas,quas ex præcognitione aut ex occaſione rei obuii præocupare poterat, in ſenatum Ariopagiticū introducere ſolebat:vbi verò reos ante tribunal ſtitiſſet,depoſita corona ipſis Ariopagitis aſſidebat, ſententiā pro ratione criminis primus dicturus.Ad hæc rerum inanimatarū cauſas, verbi gratia de damno ab obice in via publica dato,de ruina ex tigno cōmuni, maceriis, ædibus ruinam minantibus,& huiuſmodi audire ſolebat,quíſque teneretur earū nomine, iudicio declarare.Quia ille erat ſacrorum princeps, de vocabulo quo illū honoris ergò Athenę donarēt, deq; cęteris ſacrarū rerū curatoribus, pariter de ludis,feſtis & huiuſmodi,plura hoc in loco ſcri pſeram,quæ etiam ipſa cōmodius in ſuum ordinem opere peculiari ſeruare viſum eſt.

De

De Polemarcho Tribuno militum. Cap. XXII.

ΤΩ͂Ν δ' ἀρχόντων τρίτος ἦν ὁ πολέμαρχος, Principum tertius erat polemarchus: qui quo vocabulo melius latinè dici poſſit, etiam officii explicatio planum faciet. Præerat primùm Dianę & Martis Enyalii ſacris, ob eam rē, quòd hi potiſſimùm rebus bellicis præire crederētur: quod Homerus epithetis appoſitiſſimis expoſitū reliquit, dum illam ἰοχέαιραν, hoc eſt telis gaudentē, hunc ἀλλοπρόσαλλον, μιαιφόνον, τειχεσιπλήτην, id eſt inconſtantem, homicidam, murorum vrbiūq; euerſorem vocat. Certamina etiam ἐπιταφικὰ ornari & diſponi curabat polemarchus. Erat olim præclarus Athenienſibus mos, vt quotquot in bello pro patria fortiter occubuiſſent, eos in diario adſcriptos, nominum & rerum ab illis præclarè geſtarum crebra recitatione, celebratione & gloria, præſente vniuerſorum ciuiū corona poſt tam fœlicem mortem ludis & celebritate publica celebrarent, certaminaq; à iuuentute fierent, quæ dicerentur ἐπιταφικά, id eſt ſepulchralia, in quibus ipſi iuuenes gloriæ cupiditate ad rem bellicā, mortis contemptū, amorem reipubl. vſq; adeò beneficorum in ſe memoris inflammarentur. Quanuis enim virtutis prȩmium vir bonus in conſcientia, minus per-

fectus ĩ gloria ponit, tamẽ verũ eſt & illud Silii,

Nec reperire licet multis è millibus vnum,
Virtutem precium qui putet eſſe ſuum.

Qui itaque gloriam è rebus humanis tollit, is virtuti alas præcipuas adimere videtur. Tribus enim illa rebus potiſſimum alitur: vnica gloria in magnis viris, cui præmiũ accedit: in tenuioribus, & quos nõ vſq; adeò incitat, formido, & præſens pœna illam in improbis inſerit: qui nõ raro inde habitum facultatemq; ad duo prima ſibi comparant, vt iam ſcilicet non inepti, præmio digni ſint: quo euecti, in gloriæ cupiditatẽ, quæ illos in virtute retinet, tranſeũt. Præſcribi præterea à Polemarcho ſolebant cantilenæ & verſus quidam in laudẽ defunctorum, & virtutis: qui ipſis iuuenibus decantandi in ludis publicis dabantur. Qui ordinem in bello reliquiſſent, qui imminente periculo fugiſſent (quæ crimina λειποταξίαν, & ἀποστασίαν vocant) eos ad ſenatũ Ariopagiticum deferebat condẽnandos. Singulis tribubus manubiarum partes dare: inquilinos qui ſine cenſus perſolutione aut vade Athenis agerent, multare: ius inquilinis & ἰσοτέλεσι, id eſt populis fundis, ciuitateq; donatis dicere: legatis proſpicere: in ſumma rei militaris & inquilinorum omnia tractare terminareq; cõſueuerat. Scribũt non pauci authores & vrbis claues

ues ad eum deferri noctu solitas, portarumq; custodiam tradi: quod munus in liberis Galliæ ciuitatibus illorum est quos vulgò Maiores vocant. Verùm quia is rei militaris summam habuit, volo hoc in loco cæteros belli duces attingere.

De militaribus officiis. Cap. XXIII.

SVBERANT πολεμάρχῳ duo ἵππαρχοι equitum magistri, vt refert Harpocration Aristotelem in Atheniensium politia scriptum reliquisse: quibus non tantum equestris ordo, sed vniuersus quo in loco erant pareret exercitus necesse erat: alioquin animaduertere in facinorosos imperiumq; detrectantes statim licebat. Curabant præterea ne quis ab ordine aut à duce semel delecto recedere indicta causa vrgente sine illorum permissu pœna capitis auderet: vt modum in victu & cultu seruaret: ne se sarcinis grauiorem victumq; redderet: ne iniuriā popularibus inferret, & cætera huiusmodi militibus præscribi solita. quibus in obseruandis mirum quàm simus socordes. Sobrietate, continētia, obedientia olim Galli non tantum Europā totam subegere, sed & Asiam totam incurrendo terruere: nūc venus, ingluuies, ebrietas, peruicacia, ordinis & ducis contemptus, furta, cædes, rapinę propriorum ciuium & popularium

nos deliciis inuoluentes in contemptũ vertunt. si interim à Duce viro probo expetatur pœna de eius milite, audet turbas & factionẽ excitare, se abducturum ad alium plures comminari: & hæc patimur: vnde inulta scelera illos furcis quotidie reseruant. Verùm frustra queror, capita non infrequenter sunt mẽbris deteriora. Hoc tam difficilę tamq́; laboriosum munus per ταξιάρχους, id est ordinum præfectos obire solebant. Hi enim ordinum duces, centuriones, decuriones, leuiorisq́; armaturę milites in ordinem cogere solebãt, quod græci παρασήζειν dicũt. Erant Athenis & decem φύλαρχοι, id est Tribuni, tribuúmve præfecti, quos quidam scribũt (quibus non facilè assentior) hipparchis præfuisse. Diuersum verò me sentire Demosthenes facit philippica prima, οὐκ ἐχειροτονεῖτε. δὲ ἐξ ὑμῶν αὐτῶν δέκα ταξιάρχους καὶ στρατηγοὺς καὶ φυλάρχους, καὶ ἱππάρχους δύο; τί οὖν οὗτοι ποιοῦσι; Nonne elegistis ex vobis decem ordinum præfectos ac duces, tribuumq́; præfectos, & magistros equitum duos? hi igitur quid faciũt? Voces diuersæ, muneris diuersitatem significant, & ex ordine dicẽdi, functionis seriem monstrant. ἱππεῖς porrò, id est equites illi, quibus ἵππαρχοι præerant, quotannis ἱππάδα, id est sacra equestria persoluere soliti erant. Voce φυλάρχου græca vsus est Cicero in epistolis familiaribus.

Verùm

Verùm ab hac tractatione mihi parum cognita de experientia, recedo, ne idem mihi contingat quod olim ſapiētię profeſſori in Græcia Phormioni apud Hannibalē contigit. quū præclarè enim, vt literæ humaniores nullius rei quantūuis abſtruſæ expertes illū docuerant, de re militari ex arte diſceptaſſet, Pœnus ſubiūxit, multos ſe quidē deliros ſenes ſæpe vidiſſe, ſed illo vno qui magis deliraret, vidiſſe neminem.

De ſex Theſmothetis. Cap. XXIIII.

VELVTI ſumma capita in iudiciis ſex Theſmothetę cum tribus iam ſcriptis, tribuum duces, equites, equitumq́; magiſtros eligere ſolebant, alioqui horum præcipuum munus erat in iudices legum præſcripto non vtentes in iudiciis, veluti cuſtodū totius reip. obſeruatorū, ſeueriſſimè animaduertere: ita loco illorum ſanè nos regios procuratores & aduocatos habem⁹, ſed apud quos nō rarò ἡ χεὶρ τὴν χεῖρα νίπτει. Seorſum porrò Senatum extra præſcriptū iure aut conſuetudine tempus cogere poterant: quod quanti eſſet muneris, quantæq́; authoritatis, vt hodie ſatis patet, ita Romani magno docuere argumento. Licebat enim apud eos tantùm dictatori, conſuli, prætori, & in ſumma rerum difficultate Tribunis tam militaribus q̄ plebeiis id efficere. Habito ſenatu, illius acta ſignificari po-

pularibus curabāt. Litem intēdere præterea ſolebant in eos magiſtratus qui nōdum omnium ſuffragio examinatā legem promulgaſſent, quā actionem παρανόμων γραφὴν vocari iam ſuprà in nomophylacibus notaui. Erant enim ſingulares legum vindices. Populis fundis præterea qui Athenienſium iure vterentur, ius præſcribere, in falſos teſtes pœnam ſtatuere, talionis pœna falſum accuſatorem plectere, iudicibus ſingulis cum proedris ſedes honoris loco deſignare, illorum fuit muneris. Hoc munus in conſtituēdis iudicibus propè obſeruari à Quatuoruiris pręſidibus apud Pariſios videmus, aut ſi alii deſint, ab vno qui curiæ præſideat. Sunt enim apud nos, præcipuè Pariſiis (quū alioqui in Gallia ſit conuentus Rhotomagenſis, Burdegalenſis, Toloſanus, Gratianopolitanus, & Diuionenſis) plures vt vocant cameræ, quæ ſubſellia non malè vocari credo, quibus varios iudices quotannis dari certum eſt. Alibi enim cauſæ ciuiles, capitalia alibi crimina, alibi quæſtio rerum fiſcalium tractatur. Iura principum alii, multas alii exigunt. quæ proſequi eſſet aliud opus ſi pro materia dicatur. Verùm hæc me admonent vt ſubſelliorum Athenienſium loca nunc attingam.

De

De tribunalibus ſubſelliiſve in quibus Athenis ius dicebatur.

Cap. XXV.

VT clarius ſingula appareant, Demoſthenis omnium doctrinarum principis ex oratione κατ' ἀριστοκράτους ſententia mihi primũ in medium adferẽda videtur. Illa enim lucem ſequentibus maximam adferet. Vbi ergo in memoriã ipſis Athenienſibus illa publica commoda retulit, quibus illi fruerentur quotidie qui ciuitatis iure vtebantur, quorumq; Charidemus (in quẽ partim ea oratio ſcripta eſt) ſi ſecundum Ariſtocratis decretum ipſum Athenienſes recepiſſent, particeps eſſe poterat, ait: Varia quidem certê ſunt apud vos o Athenienſes commoda, qualia non temere alibi reperias: inter quæ vnum illud præcipuum eſt, non minus celebre q̃ venerandum, Ariopagiticum tribunal: de cuius dignitate ſi quiſquam orationis copia dicere conabitur (tam varia magnaq; de illo tum ab antiquis tradita, tum noſtra memoria cognita ſunt) tanta ſe dicendorum moles offerat, vt de nulla alia re maior: quorum tamen ipſorum exempli gratia vnum atque alterum adferam in medium: vtq; primò ab antiquis eſt traditum, referam. Dii ipſi ſenſerunt illic potiſſimùm cædis iudicia peragi debere (ita fama eſt) ibique potiſſi-

mũ iudices fuere. Neptunus pro Halirrhothio filio aduersus Martem id testatur. Duodecim dii iudices inter Orestẽ & Furias illic sentẽtias dixere. At ista antiquiora videntur. Veniamus ergo ad recentiora. Tanta huic senatui reuerentia, tanta est semper habita fides, vt nec tyrannis nec oligarchia (quæ paucorum potentiorũ imperium est) nec etiam quæ vniuersarum administrationis specierum vim superat Democratia, ausa vsquam fuerit cædis iudicia ab eo loco transferre. Ita omnes in vniuersum semper sua consilia debiliora putauere, quàm quæ possent tam exactè verum ipsum atque æquitatem in causis tam fœliciter assequi. Ad hæc etiã (quod ipsum maximum est) nemo vnquam aut reus conuictus, aut accusator non cõuincens repertus est qui meritò ab eorum sententia posset prouocare. Nunquam enim quicquam quod reprehendi meritò posset, in eo collegio decretum est. Hæc Demosthenes: cuius verba appendere ob dignitatem paulo prolixius visum est. Pausanias in Atticis ita tradit. Prima quidem; ait, in dextra τῆς κεραμικῆς parte est στοὰ βασίλειος, regia porticus, in qua annuo magistratu solet rex sedere, cuius magistratus ἡ βασίλειος ἀρχὴ dici solet. Harpocration ex prima Demosth. in Aristogitonem oratione, tres esse στοὰς βασιλάνς, por-

ticus

ticus regias, inuicem è regione collocatas ait. Primam διὸς ἐλευθερίου, Iouis liberatoris: alteram regiam vulgarem vsitatãq;: tertiam variis figuris ornatã, quam ideo ποικίλην dixere Græci. ſed verba Pauſaniæ proſequor. Ἄρειος πάγος, inquit, id eſt Marti' vicus, dictus inde eſt, quòd ἄρης, id eſt Mars, condemnatus illic eſt eò quòd ἁλιρρόθιον occidiſſet. vbi & Oreſtes ob matrẽ interfectam iudicatus eſt: qui vt ſentẽtiæ pœnam effugeret, aram Palladi inſtituit, quã ἀρείας ἀθηνᾶς βωμὸν, id eſt martiæ Palladis arã vocauit. & paulò mox: Sunt etiã Athenis alia tribunalia non vſq; adeò vt primum celebria, vt eſt τρίγωνον, à figura triangulari ita dictum: & παράβυστον, ita nuncupatum quòd in obſcuriori vrbis loco (erant Athenæ in decliui loco ſitæ, Libanotoq; obiectæ) eſſet, atque à paucis frequentaretur. Maximum verò omnium, & in quo plures conuenirent, erat ἡλιαία, de quo iam dictum eſt. In quo autem homicidæ, venefici, ſicarii, & maximè cauſæ capitales iudicarentur, illud vocabãt παλλάδιον. Ἐν δελφινίῳ ius illis dici ſolebat, qui cædem quidem commiſiſſent, iure verò naturæ tuendæ ſe feciſſe aſſererent. In prytanio de rebus ciuilibus, vt ſupra à me eſt notatum, trãſigebatur. Τοῦ πειραιῶς (qui locus ad portum non longe ab arce erat) iudicia φρεαττύος erant, vbi videlicet illorum

audiebantur accuſationes qui iam iudiciū extra Arium pagū effugiſſent: qui veluti profugi cauſam ex nauibus dicere conſueuerant. Hæc Pauſanias paucis explicat: à quo ad lucernam Demoſthenis rediens, volo maiorem lucem adferre. Poſtquam de Ariopagitis ſuprà egit, in eadē oratione ſtatim ſubiūgit· Alter autem iudiciorum locus ἐν παλλαδίῳ erat, vbi de cæde præter voluntatem, vimq́; repellendo illata, quærebatur. Illic enim quanuis manifeſti criminis reum defuncti neceſſarii agerent, non tamē pœnę arbitriū habere poterāt, ſed ab ipſo ſenatu cognita cauſa aliò ille concedere iubebatur, quoad parentum animi deſinerent in eum eſſe infenſi. Solebant verò pœnam æſtimare apud antiquos læſi aut interempti affines, præterea in ius præſentibus rapere teſtibus quēlibet aduerſarium. qua de re pauca quædam addere viſum eſt. Demoſthenes in Mediā, πῶς οὖν ἔσται τοῦτο, ἐὰν πολλὰς ὁδοὺς δῶ διὰ τῶν νόμων, καὶ τὰ λοιπά. Quomodo, inquit, habebit iſtud, ſi plures modos lege permiſſos dedero, quibus aduerſus iniuriam inferētes vtamur? verbi gratia, furti vin' aliquem accuſare? vales viribus? factum tibi certò cōſtat? Rape in ius ad vndecimuiros. eſt verò mille drachmarum periculum in multa, ſi factum non probes. Es tu debilior, vt qui in ius non poſſis facilè rapere?

pere?

pere? Agito illũ furti apud nouẽ ἄρχοντας. Quòd si apud illos deferre times, accusa apud sex thesmothetas. De tua fortuna conquereris, quódq; sis pauper, non potes esse mille drachmis soluẽdis si nõ probas? Furti apud arbitrum accusare potes, nil tibi erit inde periculi. Sexcenta sunt huiusmodi adminicula ad ius cõsequẽdum. Satis ex verbis Demosthenis apparet quod dicebam, cuique in ius sine viatore aut apparitore (quos seruientes vulgò in Gallia vocant) aduersarium rapiendi potestatem fuisse. Quod verò idem exemplum Romam sit tralatum, quum ex multis aliis locis, tum maximè ex titulo digestorũ, Si quis illum qui in ius vocatus est, vi eximat, satis patet: & Lyricus satyra nona libri primi aperit.

- Casu venit obuius illi
Aduersarius: &, Quò tu turpissime? magna
Exclamat voce. &, licet attestari? ego verò
Oppono auriculam, rapit in ius &c.

Quo ex loco notandum venit præterea, si quis vellet attestari rogatus, eum, vt meminisset, ab actore defricari memoriæ gratia circa auriculã solitum: quod & nostra ætate video seruari eadem ratione, prouerbiiq; loco esse apud multos, Post auriculas te ea de re defricabo, scalpámve. quod à vetustissima Romanorum con-

ſuetudine ad nos tranſiiſſe certum eſt. Verùm redeo ad ſubſellia. παλλάδιον ait Pollux euerſa Troia à Græcis Athenas fuiſſe delatum: habitatores verò Phaleri, qui portus iuxta Pireum Athenis coniunctus eſt, illos eſſe hoſtes arbitrati, in mare præcipites dedere. Acamas etiam dixit Græcos fuiſſe homines qui Palladis ſimulacrũ attulerint: occiſos itaq; oraculum vocauit ἀγνῶτας, quòd quum eſſent amici conterraneiq́;, vt ignoti periere: quo in loco ob rei memoriam Palladium ſacrum & tribunal conſtructum eſt, vbi de cæde inuoluntaria ius diceretur, quoniã illos Phalerei non nocẽdi ſed opitulãdi patriæ deſiderio imprudẽter veluti hoſtes occidiſſent. Subdit Demoſthenes: Tertium porrò tribunal fuit ἐν δελφινίῳ, vbi ius illis dici ſolebat, qui cædẽ quidem commiſiſſe ſe non negarent, iure verò eã feciſſe contenderent. Eſſe enim aliquam iuſtè illatam cædem non negabit quicunq; deos ipſos, qui æquiſſimi putantur, illic Oreſtem qui matrem tamen ſed iuſtè occiderat, poſt dictam cauſam nouerit abſoluiſſe. Ab Aegeo id conſtructum narrat Pollux, vnde Apollo Delphinius, Bellona Delphinia dicta eſt: primumq; ibi iudicium recepiſſe Theſea, quum prædonum ſpolia dicaret deo, non quidem negando Pallantidiorum cædem ſe commiſiſſe, ſed ſanctè id

feciſſe

fecisse contendendo, ne illi aut ei aut reip. nocere pergerét. Quartum (ait Demosthenes) erat ἐν τῷ ἐπὶ πρυτανείῳ, vbi solebant huiusmodi causæ tractari: si quis in via trãsiés, ab obice illato, lapide scilicet, ferro, ruina, aut alia quauis re inanimata, aut etiam ab ignoto percussore fuisset læsus, coniecturis argumétabantur, siqua arte possent in illius qui damnum dedisset, aut dati causa fuisset, cognitionem venire: qui inde probationibus victus condemnabatur pro rei ratione. In illius tribunalis iudiciis, quib⁹ rex de quo egi, præerat, assidebant φιλοβασιλεῖς, regis assessores amatorésve, qui rem post perquisitas coniecturas, si non constaret de authore, corrumpi, & in flumen maréve proiici in pœnę signum curarent. πέμπτον βῆμα τὸ ἐν φρέατι, quintum tribunal in loco quem φρέαρ, id est puteũ vocabant: alioqui τὸ ἐν πειραιᾶ dici solebat: vbi si quis post cędé contra voluntatem admissam, aliam voluntariam commisisset, cogebatur dare facti rationé, idq; ex naui (veluti solo proscriptus) quæ nec anchora nec rudentibus ocularibus retineretur. Ibi primũ ἐφέτας ius dixisse fama est. Persequerer ex Demosthene τὴν ἡλιαίαν, nisi iam sæpius esset à me scriptus ille cõsessus. ἐν λύκῳ in Lyco conueniebant arbitri, & illi iudices qui causis terminandis adiungerentur. μέτοιχον addit Pol-

lux,nomine tantum,verùm quid illic tractaretur,non docet,nec apud aliũ legi. Nolo hic immorari in iudiciorum verbis aut formis explicandis,quæ multa huc cõgesseram, ne operi ad res ipsas declarandas nato,videar & grammatica inserere: quod alibi fiet commodius: sed tamen absoluere curiarum & iudiciorum vocabula, vt sunt mihi promiscuè obseruata, nunc commodius iudico. Ἡλιαστὴς καὶ κριτὴς,idem significant,iudicem ordinarium,vt aiũt. Ἐκκρίτης καὶ ἀπόλεκτος,à Cicerone lect⁹ iudex dici solet. Γερουσία, omnium senatuum & iudiciorum generale nomen est, à senili ætate(qua par est,aut certè moribus,esse iudices) dictũ : peculiari tamẽ vocabulo ita vocari quinquaginta ἐφόρων consiliũ apud Lacones,scriptũ reliquit Aristoteles. Hoc enim ἐφόρου nomen quanuis generale est præfecturæ cuiusuis nomen, tamen & magistratum eũ significat, vt & ista,ἐπιστάτης, προστάτης, ἐπίτροπος, ἄρχων,ταμίας,ἐπίσκοπος. Omnia enim prçterquam quòd sunt dignitatum vocabula, cõmunia etiã sunt. Nomine γερουσίας præterea decẽ κόσμους apud Cretenses etiam notauit Aristoteles. Illam vocem ex græco in Cicerone Senatum vertit Gaza. Ἡγεμονίαν etiam τοῦ δικαστηρίου, vocari ex oratione Aeschinis in Ctesiphontem notaui iudiciũ quodlibet, quoties in eo iudices ius dicerent.

Confessum

Confeſſum præterea iudicum συνεδρίαν, ipſoſq; iudices συνέδρους, quòd communi ſede vterētur, reperio dici, id eſt aſſeſſores: qua voce & Hebræi vt L X X ſapientum conſeſſum exprimerent, ſunt vſi, סנהדרין ſynedrin vocando.

De aſſeſſoribus, quos græci παρέδρους vocant. Cap. X X V I.

IVDICIIS ſolennioribus ſex πάρεδροι, à ſingulis triū ἀρχόντων bini delecti, ſolebant adeſſe: quos ex Ariſtotelis Athenienſium politia recitat Sudas tantum fuiſſe quatuor: de quo numero non contendo, quum ad rem parum faciat. Hos oportebat eſſe vitæ inculpatiſſimæ, de qua antequam iudicibus poſſent adſidere, apud quingentos viros prytanes primùm, ſecūdò inter Ariopagitas, quouis volente per præconem (vt iam à me eſt notatum) ad accuſandum admiſſo, rationem reddidiſſe oportebat. Cauſa tā ſeueræ perquiſitionis erat, quòd res periculi plenas, & in quibus maxima fide opus eſt, tractarent, nempe iudicū ſententias, quas vnum verbum omiſſum, mutatum, aliò tranſlatum, aut à ſcriba celerrimè excipiente additum, poterat euertere, inq; contrariū trahere, aut ſaltem partim à iudicis mente multum abducere. Erant itaq; veluti ſcribæ obſeruatores, diſpunctoreſq; eorum quæ tranſcripſiſſet dictante iudice. Non

poſſum hic non admirari patientiam noſtram, qui alamus quotidie in curiis ſexcẽtos nebulones ſeſcuncialibus literis libellos ita augẽtes lucri gratia, vt quod decem aut duodecim verſus vix impleat, in integrũ quaternionem tranſeat & extendatur: tamen quũ videam leges contra illos latas à nemine magiſtratum habẽte curari vt obſeruentur, vereor vt ſtipendium quod alioqui conſularium virorum aduocatorum & procuratorum ſeruis daretur, inde ſarciri facilè omnes velint patiantúrque. itaque aliò progredior.

De apparitoribus, & illis quos græci εἰσαγωγεῖς dicunt. Cap. XXVII.

NISI maior dignitas & magiſtratuum numerus me ordinem inſtitutum ſeruare coëgiſſet, & quòd non litium ordine, ſed locorum & obſeruationis ratione ſcribere ab initio viſum eſt, erant hi magiſtratus, aut munera potius in ipſo operis exordio adſcribenda, vt quorum alterum in ius vocante aduerſario venire recuſantem compelleret, εἰσαγωγεῖς verò ſingulis menſibus libellos & nomina litigantiũ in diario adſcripta ſenatui offerret, noméq; ederet. qua in re mihi videtur non eſſe abſimile munus illorum quos oſtiarios & audientiarios vulgò dicimus. Primi officii homines, ſeruientes vulgò dictos,

plures

plures quàm par sit habemus, tamen sine illorũ significatione in Gallia neminem in ius vocare licet, nisi citatione sacris initiatũ. vnde κλητεύειν Græci in ius vocare dicunt, ducta ἀπὸ τῶν κλητήρων, id est ab apparitoribus voce, vt item hi ἐκ τοῦ καλεῖν, à vocando scilicet dicti sunt. Verbũ κλητεύειν preterea significat, testes aduersum me audio: quod Aristophanes in Nebulis significat·

τῶν ἱματίων γ' οὕνεκα νυνὶ χρημάτων
ἕλκω σε κλητεύσοντα.

Mearum certè pecuniarum gratia traham te in ius, testes aduersum te auditurum.

Περὶ κληρούχων, quos coloniis deducendis præfectos dicere possumus.

Cap. XXVIII.

RATIO (vt sum proximè præfatus) dignitatis magistratuum, aut, si illa deesset, maior numerus, me coëgit eum seruare ordinem qui in operis discursu visus est: verùm promiscuè vt plura dicere sum eam ob rẽ coactus, ita nunc ad finem vsq;, vt se offerent, sum singula prosequuturus. Solebant itaq; κληροῦχοι colonos in vrbes aut priscæ Atheniensium possessionis, aut nuper conquisitas, non satis habitatas, inscribere destinareq; delectos, atq; agrum regionum & iuris ipsarum vrbium diuidere, veluti pro sorte cuiusq;. vnde vox κληρούχων, id est sortes haben-

tium ducta est. qui mos vt latius pateat, Libanii sophistæ sententiam ex argumento orationis Demosthenis περὶ τῶν ἐν χεῤῥονήσῳ, adducere visum est. Erat, inquit, ea peninsula quæ Thraciæ adhæret, Atheniésium antiqua possessio, in quã Philippi regis tempore ad cõtinendã possessioné suos κληρούχους miserant. Mos enim ipsis erat, vt qui domi facultatibus essent destituti (quod per Ariopagitarum diligentiam à Valerio scriptam atque superius adductã statim resciri poterat) accepto illi cum armis viatico à repub. in exteras aut nudas cultoribusq; vacantes, aut recèns conquisitas vrbes mitterentur. Hæc ille. Quibus ipsis exemplis docemur quonã hodie sit vtendũ remedio, vt tantæ populi multitudini aut per vim calumniámve, aut pér agnatorũ multitudinem, aut quodam progenitorum scelere facultatibus omnib⁹ destitutæ, egregiè prospiciatur. Eam enim frequẽtiã populi, etiã illorum quorum maiores virtutis ergò erant laudé nobilitatis cõsequuti, videmus eousq; creuisse, vt vna hæreditas (si Caletensium Aquitanorũq; morem, quorum primigenii male fratribus cõsulũt, excipias) iam ad vnciolas redacta, vix possit singulis fratribus vel hæredis nomen relinquere, & ante paucos annos, nisi ingens vetuerit clades, sit nudos relictura nepotes, atq; in desperationem

rationem adductura. Præterea rerum omnium venalium conductitiarumq́; precia in immensum aucta, extremaq́; omnia quæ æquitatis lancem superauere, nos admonent multitudinis & contentionis ergò in deteriorem partem abire omnia. Quapropter quum æmulationis & cõtentionis vitium nunquam possit, & nescio si debeat, è medio hominum tolli, non imprudenter principes, & penes quos est legum authoritas, meo iudicio fecerint, si dato ad iter & aliquot inde annos stipendio & viatico, totam rebus destitutam & pergere volentem multitudinẽ in terras nouas cultoribus destitutas mittãt. Inde enim diuiso inter illos agro nouo aut ex æquo, aut pro dignitate, fiscus facilè ad principem ex vectigalibus redibit, miseris verò amplissimè prospicietur, malis & proscriptis hominibus, quibus ex rerum defectu peccandi cõsuetudo est in habitum versa, purgabitur culta regio, nec erit vbi, etiam si maximè velint, furãdi in tenues exerceant consuetudinem. Hac arte olim Atheniẽses, Lacedæmonios, Græcos, Romanos, Gallos vsos legimus. De his aliquando locum mihi dicendi apud principem cupiebam vehementius, antequàm tua prudentia Poiete apud eundem impetratum intellexi, quod summopere suadere conabar. O felicem Franciscũ

Regem tali Cãcellario, O fœliciorem Cancellarium tali rege: verùm vtrum, præter dignitatẽ, magis beatum existimẽ, ægrè sanè iudico. Ille literatos literasq; excitat præmiis, beneuolentia: hic illos perquirit, euehit ad præmiũ. Ille iustissimè imperando, omnium demeretur animos: is æquitatem summam obseruando, nulli non satisfacit. Tutatur omnes Franciscus, per eum Poietus omnibus prospectum curat. Ille virtutis & literarum omnium absolutam quandam possessionem haberi curauit, is etiam ipsi possessioni suum adsignari locum summopere cõtẽdit. Et vt semel finiam, Augustum ille, is ab inferis Mœcenatem reuocauit. Verùm quum hac eloquendi tenuitate vtriusq; laudes imminuam potius quàm augeam, ad cætera progredior.

De ærarii custodibus, quos ταμίας græci dicunt. Cap. XXIX.

DECEM numero erãt ærarii publici dispensatores, qui præsentibus senatoribus viris ex ipso ærario in Palladio, de quo egi, adseruari solito, quantum ipsę publici vsus necessitates exigerent, desumere solebant, præcipueq; in rem nauticam sartam tectamq; cõseruandã, ex qua frequenter non tantum Athenarum, sed totius Græciæ salus pẽdere visa. Duas verò potissimũ naues insigni magnitudine nomine publico

curabant,

curabant, quarũ vna παράλιος, altera ἄμμωνα dicebatur: quãuis non desunt authores qui cũ παραλίῳ σαλαμινίαν iungant. Præter ærarii dispensationem, Palladis auream imaginem, victoriarũ monumenta à ducibus data, reliquorumq́; sacrorũ ornatum in publicis supplicationibus obuiam senatui euntes deferebant: quod factitari solitũ lego ab his quos Gręci κωλακρέτας, ἐφόρους, φύλακας, ταμιοῦχους, διοικητὰς vocant. Adserit verò Harpocration esse eiusdẽ dignitatis vocabula inde dicta, quòd conderent, seruarẽt, promerent, dispensarent. Interpres orationis Demosthenis κατὰ τιμοκράτους, ait locum fuisse in postica arcis parte, quam ἀκρόπολιν nominant, hincq́; dictum ὀπισθόδομον, & ταμιεῖον, quòd omnes omnium fanorum pecuniæ eò congererẽtur: vbi ait contigisse aliquando vt à fœneratoribus auersæ per Tamias pecuniæ desyderarentur, factumq́; inde vt qui tunc ταμίαι essent, ærarium incenderẽt, ne illorũ apparerent furta & negligẽtię. Demosthenes philippica tertia hos ταμίας δημοσίους, publicos adseruatores, quos vulgus nostrũ thesaurarios parsimoniæ, aut simpliciter vocat. quòd verò & pecunias suppeditent, prima philippica πορισὰς ταμίας dixit.

περὶ ἑλληνοταμιῶν, quos latinè Græciæ quæstores dicere possis. Cap. XXX.

TAMIAI me admonuere ἑλληνοταμιῶν, quorum munus erat eas pecunias excipere & administrare, quæ ex parte Græciæ Atheniẽsibus parente colligebantur, vt idem illi in sacris, quod isti in indictionalibus agerent. Pollux ait & insularum prouẽtum exigere & excipere solitos. Hanc verò tradunt Græci authores nominis rationem· Post nauali pugna superatum Persarũ regem ab Atheniensibus, illi in retinẽdo imperio diligentissimi, quia caput post calamitatem clademq́; acceptam statim ante omnes Græcos erexissent, cæteris tributa imperauere, ad persoluendas belli naualis impensas, quo communis patriæ hostis esset profligatus, quia maior impẽsæ pars fuisset ante ab illis exposita: itaque illos quæstores vocarunt ἑλληνοταμίας, id est Græciæ quæstores. Latius explicat originem vocis huius Herodot⁹ in Vrania, adfertq́; de Themistocle historiam: ad quem lectorem remitto, ne sim tædiosior.

De Hellanodicis. Cap. XXXI.

QVOD eadem in sacris totius regionis Ahenienfibus subiectæ isti curarent, ac præcedentes proximè in ærario conseruando, volui illos subiũctos. Pecunias ergo rerum sacrarum nomine

nomine debitas exigebant, ipsisque choragis de quibus egi, in impendium sacrorum dabant, quod ipsum à ciuibus Athenarumq; habitatoribus γιτνίαρχοι, qui & φράτερες, exigentes, in vrbanis sacris & ludis facere consueuerant. Sed de his & conuentu ἀμφικτυόνων amplius dicam in alio opere. Lubet verò nunc quæ desyderamus subnectere.

De gynæconomis, qui matronarum cultui, ne modum excederet, præerant.

Cap. XXXII.

ΓΥΝΑΙΚΟΝΟΜΟΙ, aut γυναικόκοσμοι, de matronarum primùm, postea de omnium mulierũ ornatu statuebant, ne vlla ipsarum quicquam se indignum ferret, vtq; singulę pro ratione census & facultatum induerentur, indicta multa ei quæ secus fecisset, qua statim plecti solebat quæ edicto aut legibus de ea re latis non paruisset. Erat etiam de incessu lex à Philippide quodam lata, vt quæ inhonestè incederet, statim mille drachmis multaretur. Hos fuisse viginti numero scribit Pollux. Veneti quum proximè actis annis viderent eum in mundo muliebri sumptum intolerabilem, indeq; rei familiaris in immensum dispendium crescere, sanxere ne vlla patricii sanguinis mulier aut puella in publicũ veste serica induta prodiret, nisi nuptiarum die,

& quibus nuptiis conuiuiisve solennibus adesse moris est: quum alioqui multæ etiam humili loco natæ cũ reginis pompa certare possent. Statuêre præterea, ne aureũ gemmisve ornatũ torquem moniléve aut cingulum vnà ferret, gemmásve in annulis gestaret. alterum enim horum tãtum eligere necesse est, aliis carere. Creati ad hanc rem magistratus, eas cogunt multando legis obseruare præscriptum. Non dico quã ista lex sit nobis necessaria, quum illis qui prædia tam sua quàm aliena, domos, dignitates, & quicquid vndiq; per fas aut nefas corradere possunt, in humeros & ornamentum vxorum & adolescentularum exponere vano more coguntur, sit satis persuasum. Vnum id adseuerare cõstanter non dubito, frustra leges condi & instaurari, nisi funditus euulsa peccandi origine: quæ quanta in his præcipuè sit, qui in foro sunt atq; versantur tantum nõ ad ossa medullásque excesi miseri litigatores docent: viri boni qui hæc ex vsu perferre coguntur, deflent. nec enim videre possunt quid tantopere prosit vxori gratissimæ marito ille ornatus, nisi vt amatoribus placeat magis. pudicis enim & probis nil præter molestias adferre potest. Athenæus sexto Dipnosophistarũ libro γυναικονόμων officium latius patuisse scribit, vbi de parasito ait · Narrabat

χαιρεφῶν

χαιρίφῶν aliquãdo parasitum non vocatum venisse ad conuiuium, quũque recumberet in vltimo mensę loco, ipsis gynęconomis (quos sympοsiarchas alio verbo græco latinis magis vsitato dicere hic possum) numerantibus, vt moris erat, conuiuas inuitatos, illum parasitum, vt qui numerum excederet tricenarium præfinitum, discedere iubẽtibus, Numerate, inquit, secundò, à me incipientes. Quòd verò mos esset gynæconomos conuiuia inspicere, inuocatorumq́; numerum disquirere, si legis seruaretur præscripto, Timocles in φιλοδικάσῃ ita scriptum reliquit· Reserate, ait, portas, vt in luce simus conspicui magis: vt pertransiens si volet gynæconomus, numerũ capiat cõuiuarum, secundũ scilicet legẽ nouã: quod fieri est solitũ. statimq́; subdit: Philochorus in septimo Attidos ait, Gynæconomi cum Ariopagitis congressus hominum in singulis domibus obseruabant, atque in nuptiis & sacrificiis: quoniam illic solebant dapibus affatim vti, atque adeò tantum non obrui. Hæc Athenæus. Non conuenit in conuiuarum numero cum Platone. Is enim in nuptiis vltra decem conuiuas esse non vult, quinque viros scilicet, & totidem fœminas. Verũm ille rem gestam, hic imaginariam, qualis est tota illius respub. scribit. quapropter

& magiſtratus illos quos in Politia exponit, nolui attingere, ne quis ignorantia aut negligentia id à me factum credat.

περὶ οἰνοπτῶν, quos bibendi arbitros dicere poſſumus. Cap. XXXIII.

QVOS cæteri authores οἰνόπτας dixere, id eſt vini obſeruatores, illos Plato in effictæ ſuæ reipub. libris μνάμονας vocauit, quòd legis credo admonerent. nam ſicut gynæconomi, vt paulò antè ſcripſi, modum in mundo muliebri, conuiuarum numero, epularum modo, obſeruare cogebant: ita hi itidem in vini vſu præſcribebant, vt ſi quis bibendi modū eſſet ſupergreſſus, multa præſente cogeretur parcius aliàs vino vti. Quis verò antiquis eſſet poculorum numerus, non refert, quum naturæ non numeri ſit habenda ratio. Morem in ea re apud varias gentes obſeruari ſolitum ſi quis ſcire deſyderat, decimum atque vndecimum Δειπνοσοφιστῶν Athenæi libros legat, in quibus ferè nil aliud tractatur. Magiſtratus, inquit ille libro X. οἰνόπται erāt apud Athenienſes teſte Eupoli poëta ἐν πόλεσιν: quos nunquam adhuc vidimus inter milites adſcribi, ne ipſos οἰνόπτας quidem. O ciuitas ciuitas, q̃ tu es delicatior, q̃ melior ac prudentior? Hæc ad verbum Athenæus. Ex illa Eupolis ſentētia apparet, antiquitatem, militem vſque adeò ſobriū

deligere

deligere solitam, atque vini vsu carentem, vt ne ipsos quidē vini obseruatores voluerit eum augere numerum. Quantum verò iuuet vini vsu in exercitu carere, satis reipsa ostēdit Turca, qui magna quidem illa multitudine, sobria tamen, vinique vsu pœna capitis in exercitu destituta, Græcos tam egregios potores, vt prouerbium pergræcandi hinc sit natum, Macedonas, Thraces, Dacos, Mysios, Pānones, Iugros, Dalmatas, Gepidas, atque adeò ipsos Germanos etiam vino armorum peritiam iungentes, nostrosq́; Gallos docet rem bellicam infœlicius inter pocula fœmináſque tractari atque delicias, q̃ in tenui mediocritate, vitaq; abstemia. Nostri Thrasones inter pocula, Venerem, rusticos, singuli decem illius viros vnico congressu, ne dicam ictu, conficiunt verbis, & interim ille seriò req; ipsa de nobis, aris, focis, liberis, coniugibúsque triumphat. Sed ad Athenæum redeo. Hi verò οἰνόπται, ait, obseruabant quæ in conuiuiis solerent fieri: si æqualiter biberent conuiuæ. Erat verò vulgaris magistratus & tenuis, vt ait Philinus rhetor in Crocanidarū disciplina, triumq; virorum numero, qui inde ὀφθαλμοὶ sunt vocati, oculi, quòd non rarò quos oculos mentis ipsi conuiuæ vino victi perderent, hi restituerent monitionibus. Symposiarchæ ab his mihi tantū

gare. Quomodo proſpiciant ſuis Veneti, dixi ſuprà. Quanuis omnino deſtitutis (à foro enim in quo nil poſſunt, digredior) cœptum ſit in nõ paucis Galliæ ciuitatibus proſpici, tamen in dies emergenti pauperum turbæ in ſingulis facilè proſpici poſſet, ſi, quæ inutiliter multi hominum conuentus ditiſſimorum abſumunt, in eam rem conferrentur. ſi quæ multi monachi occupauere, redderẽtur, ſi ex ære publico quæſtus re frumentaria & vinaria fieret, proculdubio ſatis eſſet vnde languẽti & ſemimortuę pauperum vitæ pararetur, quod ſupplemẽtum laborum ipſorum abſolueret. nec enim cenſerem omnibus dandum, ſed validos occupandos in publicis priuatis ve operibus, ſumptum vbi facerent ſuum: morbo verò laborãtes, atq; aliqua præcipua ádq; opus vtili parte affectos, è publico ærario alendos iudicarem. Munera piorum, donationes ex teſtamentis, multæ, & varia alia poſſent in vſum illum comparari. verùm iſta ex affectu cogor dicere.

De epiſcopis. Cap. XXXV.

EPISCOPI erant ad quos delectus prouinciarũque negocia, vt Ciceronis verbis vtar, referebantur. In ſingulis enim prouinciis hi velut rerum arbitri conſtituti perquirebãt de his quæ ad iuriſdictionem, publicas iniurias, liteſq;

ſpectabant,ſi quis illos adire vellet: ac ſententiã ferebant, cui nõ ſecus ac ſi à principe magiſtratu lata fuiſſet,parebatur. Vocabantur verò etiã ἁρμοσταὶ aptatores,& φύλακες id eſt cuſtodes, atq; ἔφοροι præfecti.ἐφορᾶν enim & ἐπισκοπεῖν eſt ſpeculari,diſponere.Nomine ephori vſus eſt Cicero Quæſt.Tuſc.prima. Quum Lacedæmonius quidam,ait,cuius ne nomen quidem proditum eſt,mortem tantopere contempſerit, vt quum ad eam duceretur damnatus ab ephoris, & eſſet vultu hilari atque læto,dixiſſetq; ei quidam inimicus, contẽniſne leges.&c. Voce autẽ epiſcopi in Pandectis vſus eſt iuriſconſ tit. de mun.& hono.l.munerum.Epiſcopi,inquit,qui pręſunt pani & cæteris venalibus rebus &c. Cicero etiã epiſtolarum ad Atticum ſeptimo, Ego,ait,præſum negocio non turbulento. vult enim me Pompeius eſſe, quem tota Campania & maritima ora habeat epiſcopum, ad quẽ delectus & negocii ſumma referatur.A diligẽti rerum ſpeculatione noſtris Chriſtianis epiſcopis nomen eſt inditum, qui ipſi vt ſint præclaro nomine donati, video: vt rem ipſam verbis conferant, certè in paucis patet. Sed quis cuſtodiet ipſos cuſtodes? Hos puerilis ætas, hos infantia, hos ambitio, illos cupiditas, quoſdam faſtus aulicus,non paucos veri odium, cõſuetudinis vitioſæ

patricios videbant rem familiaré cui essent successuri, absumere, mercaturá (cui tota Italiæ nobilitas studere meritò mauult, quàm aliena diripiendo, vánum nudúmque nobilitatis nomé prætexere) neglectam relinquere, & præterea rei familiaris dispendium decoctionibus, in spem & rei familiaris, & amplissimæ dotis, ingens facere, indeq; scelera ex consortio nebulonũ (qui facillimè in liberrimam totiusq; orbis fœlicissimè sitam ciuitatem irrepunt) contrahere, non infrequenter inde ad laqueum trahi: sanxere vnà & dotis & epularum in conuiuiis priuatis modum, ne priuatis epulis pœna multæ vltra vnum aut alterum capum non impetrata venia apponerent cum bubula & veruecina: néve quátũuis diues patricius vltra sex millia Ducatorum aureorum dotis nomine filiæ ausit dare: quum antea à tenuioribus ad sexaginta quadraginta quinquagintáque M darétur. Ad hæc ne vllus patricius ausit filio ante ætatem iustam dare, qua in leges peccare sumptu liceat: vnde factum est, quum sint exacti apud illos nomophylaces, vt luxus coërceretur, res, si non fieret amplior, nullum acciperet detrimentum. Prudens hic silentio sepultam volo quam gloriam multæ nationes ex vini ingluuie ambiunt, quũ videam laudi dari, quòd homo cum homine &

tioſæ obſeruatio prohibet verum audire. Improbos nominéque indignos perſtrictos volo. Quæ itaq; iuſto & acerbiſſimo dolore motus in eos ſcripſeram, quũ præclariſſimos viros videam iam totos mille annos illos commonefaciendo aërem verberaſſe, viſum eſt omittere, atque perituræ parcere chartæ. Si Eſaiam, Ieremiam, Ezechielem, doctoreſq; omnes non audiunt, quid aliud q̃ crabrones ſcribendo iritare poſſum, quum arguere melius non poſſim?

HABES æquiſſime Cancellarie meas de magiſtratibus Athenienſiũ obſeruationes: quas ſi abs te probari ſenſero, me præterquam quòd magnum precium operæ feciſſe videbor, magnámque conſequutus fœlicitatem, ad maiora incitabis. Fiet enim tui iudicii cenſura, ne vllus poſſit tam facilè carpere ac calũniari quod ſemel probaueris. Si verò quiſquam rem ipſam vt minus abſolutam culpare volet, erit laborũ & ſudoris mei admodum iniquus æſtimator. Verùm ſat erit ſi noſtra carpendo, norit nil eſſe ab omni parte beatum. Sed hactenus.

FINIS.

Hoc libello contenta:

Errata sic repone.

Fol. 6. pag. 2. versu 20. in Atticam

Fo. 10. pag. 1. ver. 9. secundū damni accepti rat.

Fo. 12. pag. 2. ver. 13. sepultæ.